

การประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เนา
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ไปรยาพัสตร์ ศรีจรรยา

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2563

**An Evaluation of Community Tourism Participation in
Nongmaena, Khao Khlo, Phetchabun**

Priyapat Seejariya

**A Individual Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement
for the Degree of Master of Arts Program in Tourism Management**

**Faculty of Tourism and Hospitality,
Dhurakij Pundit University**

2020

ใบรับรองสารนิพนธ์

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อสารนิพนธ์ การประเมินศักยภาพการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน
บ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอลำลูกกา จังหวัดเพชรบูรณ์

เสนอโดย นางสาวไปรยาพัสดร์ ศรีจิริยา

สาขาวิชา การจัดการการท่องเที่ยว

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑาทันติ ชูบชูวงศ์

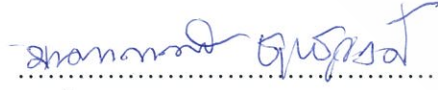
ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ เข้มทอง)

..... กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑาทันติ ชูบชูวงศ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อศวิน แสงพิกุล)

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรมรับรองแล้ว

..... คณบดีคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑาทันติ ชูบชูวงศ์)

วันที่ ๐๓ เดือน ๓ พ.ศ. ๖๓

หัวข้อสารนิพนธ์	การประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน บ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
ชื่อผู้เขียน	ไปรยาพัสดร์ ศรีจริยา
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑกานติ ชุบชวงค์
สาขาวิชา	การจัดการท่องเที่ยว
ปีการศึกษา	2562

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) เพื่อประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ และ 3) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพคือ บุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา จำนวน 10 คน และกลุ่มตัวแทนประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคือ ประชาชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 90 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพคือ แบบสัมภาษณ์ และการวิจัยเชิงปริมาณคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแตกต่างด้วยค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวน

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นาอยู่ภายใต้การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา ซึ่งมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการตัดสินใจ การปฏิบัติ การประเมินผล โดยร่วมกับประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการต่างๆ และหน่วยงานในพื้นที่ ผลสำเร็จการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน อบต.ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ระดับดี ในส่วนของปัญหาการมีส่วนร่วมคือ ประชาชนขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยว ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการส่งเสริมความรู้ จัดกิจกรรม/โครงการ และเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐได้ และจากการประเมินศักยภาพการมีส่วนร่วมยังอยู่ในระดับปานกลาง

การประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการประเมินผล ด้านการปฏิบัติ และด้านการ

ผลประโยชน์อยู่ในระดับน้อยที่สุด สำหรับการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วม
ทางการท่องเที่ยวของชุมชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับ
การศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนทั้งภาพรวมและรายด้าน
ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวชุมชน บ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ
จังหวัดเพชรบูรณ์

Individual Study	An Evaluation of Community Tourism Participation in Nongmaena, Khao Khlo, Phetchabun
Author	Priyapat Seejariya
Advisor	Asst. Prof. Dr. Montakan Chubchuwong
Department	Tourism Management
Academic Year	2019

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the conditions and problems of community tourism participation in Nongmaena, Khaokho, Phetchabun 2) to evaluate the community tourism participation in Nongmaena, Khaokho, Phetchabun and 3) to compare the levels of tourism participation in Nongmaena, Khaokho, Phetchabun based on personal factors.

The key informants in qualitative research are 10 people involving in tourism management of Nongmaena, and the population used in quantitative research are 90 people in Nongmaena, Khaokho, Phetchabun. The tools for data collection for qualitative research were interview forms and the tools for quantitative research were survey questionnaires. The statistics for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and ANOVA.

The research found that tourism management in Nongmaena is under the management of Nongmaena subdistrict administration which has a role in promoting and supporting decision making, practice, and evaluation by collaborating with people in the area, community leaders, various entrepreneurs and official departments in the area. The success of community tourism management showed that subdistrict administration received good cooperation from the local people in the area. However, the problems of participation were the lack of knowledge in tourism. Therefore, the government should provide suggestions to promote tourism knowledge, organize activities / projects and allow the public to inspect the work of the public sectors. So far the community tourism participation were currently at a medium level.

An evaluation of the community participation found that people participated in decision making at the highest level, followed by participating in evaluation, and action. The participation in benefit receiving is at the lowest level. For the comparison the community

tourism participation based on personal factors, it was found that people with different genders, ages, education levels and occupations participated in community tourism at no significantly different.

Keywords: Tourism participation, Community tourism, Nongmaena, Khao Kho, Phetchabun

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑาทันติ ชุบชวงส์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ปรึกษา ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง ผู้ศึกษาวิจยขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณท่านนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา บุคลากร ผู้นำชุมชน และประชาชน บ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทุกท่านที่ให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เอื้อต่อ การศึกษาวิจัย และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม จนทำให้สารนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไป ด้วยดี

ผู้ศึกษาหวังว่า สารนิพนธ์ฉบับนี้จะมีประโยชน์อยู่ไม่น้อย จึงขอมอบส่วนดีทั้งหมดนี้ ให้แก่เหล่าคณาจารย์ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาจนทำให้สารนิพนธ์เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง และขอมอบความกตัญญูกตเวทิตาคุณ แด่บิดา มารดา และผู้มีพระคุณทุกท่าน สำหรับข้อบกพร่อง ต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นนั้น ผู้ศึกษาขอน้อมรับผิดเพียงผู้เดียว และยินดีที่จะรับฟังคำแนะนำจาก ทุกท่านที่ได้เข้ามาศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาต่อไป

ไปรยาพัสดร์ ศรีจรียา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 คำถามวิจัย.....	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.4 สมมติฐานของการวิจัย.....	4
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 แนวคิดศักยภาพและการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว.....	7
2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วม.....	9
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	13
2.4 แนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน.....	14
2.5 ข้อมูลชุมชนหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.....	26
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	37
2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	46
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	47
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	47
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	48
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	50

สารบัญ (ต่อ)

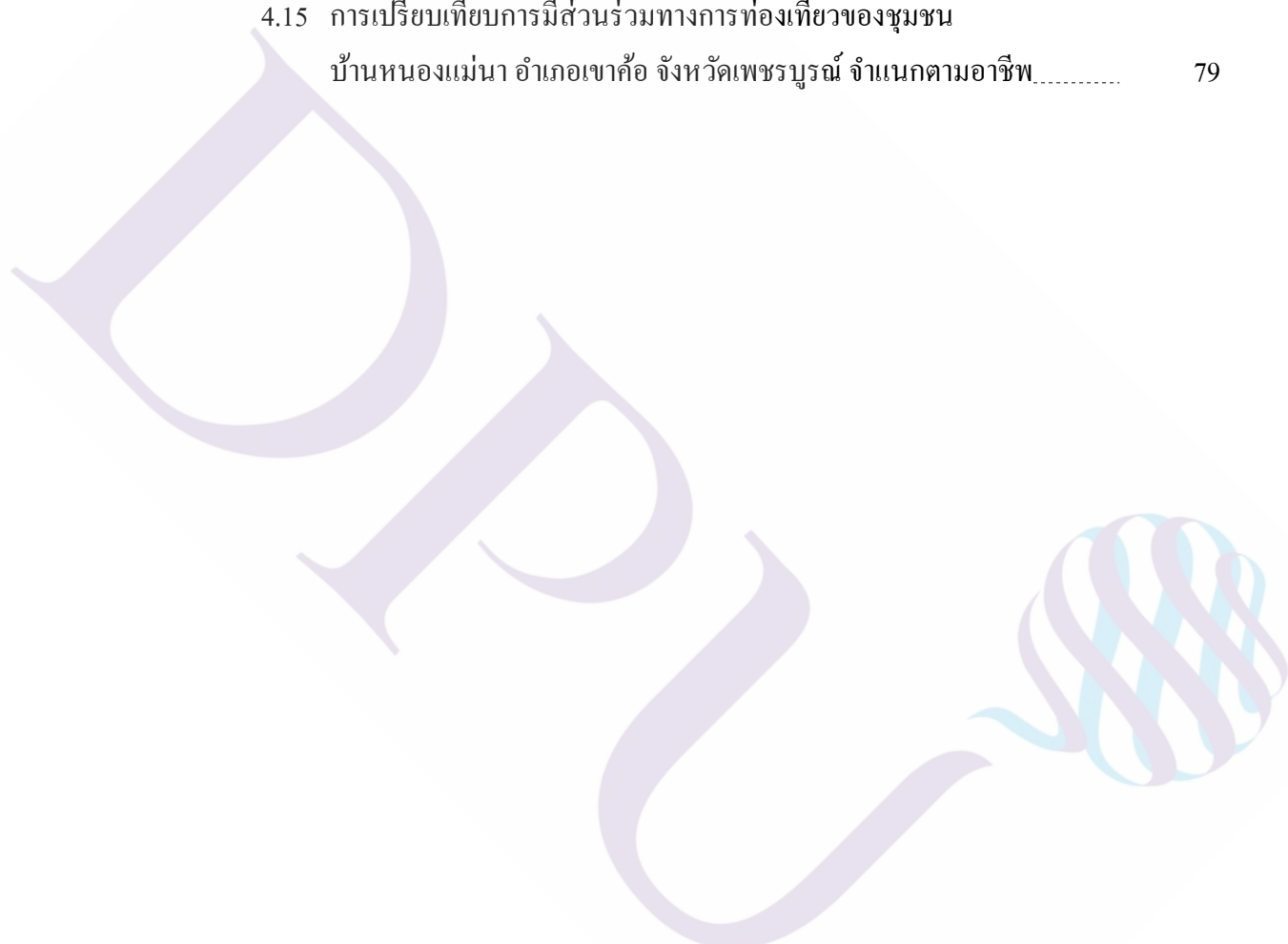
บทที่	หน้า
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	51
3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	53
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ.....	54
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ.....	66
5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	82
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	82
5.2 อภิปรายผล.....	85
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	92
บรรณานุกรม.....	95
ภาคผนวก.....	100
ก. แบบสอบถาม.....	101
ข. แบบสัมภาษณ์.....	106
ประวัติผู้เขียน.....	110

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ.....	55
4.2	ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ภาคเอกชน.....	61
4.3	แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ.....	66
4.4	แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ.....	67
4.5	แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา.....	67
4.6	แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพ.....	68
4.7	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวม.....	69
4.8	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการตัดสินใจ.....	70
4.9	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการปฏิบัติ.....	71
4.10	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านผลประโยชน์.....	72
4.11	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการประเมินผล.....	73
4.12	การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามเพศ.....	74
4.13	การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามอายุ.....	75

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.14	การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชน บ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามระดับ การศึกษา.....	77
4.15	การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชน บ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามอาชีพ.....	79

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ศาลเมื่อย่า.....	28
2.2 อนุสรณ์สถานพันตรีทองแดง บุญญานุสนธิ์.....	29
2.3 ผลิตภัณฑ์ชุมชน (ไม้กวาด).....	30
2.4 ผลิตภัณฑ์ชุมชน (ชาใบหม่อน).....	30
2.5 ผลิตภัณฑ์ชุมชน (ข้าวเหนียวดำลิ้มฝัว).....	31
2.6 ผลิตภัณฑ์ชุมชน (โสมสเตย์).....	31
2.7 แผนที่อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.....	32
2.8 แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนหนองแม่นา.....	32
2.9 นั่งเรือพายล่องลำน้ำเข็ก.....	34
2.10 ฝืนเสื่อนานาพันธุ์ตามสองฝั่งลำน้ำเข็ก.....	35
2.11 นั่งรถทำการเกษตรหรือรถอีโก้ง.....	35
2.12 ล่องเรือชมแมงกะพรุนน้ำจืดตามฤดูกาล.....	36
2.13 จุดชมทะเลหมอก.....	36
2.14 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	46

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยมีการพัฒนาและเติบโตอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากความสำเร็จหลายประการ เช่น การเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ อัตราการขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยว จิตความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวอยู่ในอันดับที่ดีขึ้น และแหล่งท่องเที่ยวของไทยได้รับความนิยมติดอันดับต้น ๆ ของโลก เห็นได้จากรายได้จากการท่องเที่ยวในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2561 ขยายตัวจากปี พ.ศ. 2560 ร้อยละ 16.07 โดยรายได้ของนักท่องเที่ยวต่างประเทศขยายตัวร้อยละ 17.55 และรายได้ของนักท่องเที่ยวไทยขยายตัว ร้อยละ 12.21 (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธนาคารออมสิน, 2561) อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยยังประสบปัญหาด้านความยั่งยืนของทรัพยากรการท่องเที่ยว ปัญหาภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัย ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพของธุรกิจท่องเที่ยว และการกระทำตัวของนักท่องเที่ยว ดังนั้น เพื่อรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันและต่อยอดการพัฒนาบนพื้นฐานของศักยภาพและโอกาสด้านการท่องเที่ยว จึงควรกำหนดแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนา รักษา และยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวไทยเพื่อให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนประเทศไทยให้เป็นประเทศพัฒนาแล้วบนพื้นฐานของความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) อย่างไรก็ดี ประเทศไทยยังประสบปัญหาในด้านความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย ความสะอาด คุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการกระจายตัวของนักท่องเที่ยว ดังนั้น แนวทางการพัฒนาตามวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 จึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของอุตสาหกรรม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเพิ่มความสะดวก ความปลอดภัย และการเชื่อมต่อสู่พื้นที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพบุคลากรการท่องเที่ยว การสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อเปิดโอกาสการพัฒนาและสนับสนุนการกระจายรายได้อย่างแท้จริง โดยมีการส่งเสริมการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพและมีการปรับใช้เทคโนโลยี รวมถึงการวางระบบบริหารอย่างเป็นรูปแบบเพื่อเพิ่มการบูรณาการในการทำงาน นอกจากนี้ กลไกการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในระดับชุมชน ยังให้ความสำคัญกับภาคประชาชนและชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศในบริบทที่เหมาะสมและสอดคล้องกับ

วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ผ่านกระบวนการจัดทำแผนและขับเคลื่อนแผนพัฒนาระดับชุมชน ทั้งนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายภาคประชาชนเจ้าของพื้นที่ จะช่วยเพิ่มเอกลักษณ์และความเป็นไทยให้กับประสบการณ์การท่องเที่ยว และเป็นการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ประชาชนอย่างยั่งยืน โดยแท้จริง (แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560)

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวจะมีความสำคัญ หากแต่ผลกระทบของการท่องเที่ยวไม่ได้มีแต่เฉพาะด้านบวกเท่านั้นแต่ยังมีผลกระทบด้านลบ การพัฒนาและขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว มุ่งเน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยว การตัดทอนเอาผลประโยชน์จากทรัพยากรให้ได้มากที่สุด โดยขาดการพิจารณาถึงผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงขาดการวางแผนและจัดการ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีระบบในทิศทางที่ถูกต้อง ดังจะเห็นได้จากความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ และสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ปัญหามลภาวะ ปัญหาขยะ ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาอาชญากรรม และการบุกรุกทำลายแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ทำให้ความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสูญหายไป การพัฒนาในลักษณะดังกล่าวนี้จึงเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน (กัลยา สว่างคง, 2558)

ชุมชนบ้านหนองแม่นา ตั้งอยู่ในตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งในเรื่องของพื้นที่ป่าดงดิบและมีพื้นที่ติดกับอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จึงทำให้สภาพพื้นที่ป่าและสิ่งมีชีวิตในพื้นที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ โดยเฉพาะแมงกะพรุนน้ำจืดซึ่งเป็นสัตว์น้ำหายาก กิจกรรมการท่องเที่ยวของบ้านหนองแม่นามีหลากหลายรูปแบบ เช่น เดินป่าศึกษาธรรมชาติ สนุกสนานกับการเล่นน้ำตก ชมกุหลาบหินเบ่งบาน ล่องเรือชมธรรมชาติชมแมงกะพรุนน้ำจืด ชมปลาที่วังมัจฉา ฝึลือหลากหลายพันธุ์ นั่งรถทำการเกษตรชมพื้นที่ทำการเกษตรปลอดสารรูปแบบผสมผสาน ชมการสาธิตการเลี้ยงไหม ที่พักแบบโฮมสเตย์ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบท้องถิ่น ในอดีตการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ขาดการวางแผน และขาดความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สมัย ชันเงิน และคณะ (2555) ได้ทำการศึกษาแนวทางการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา ตำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนไปในทิศทางที่ดีขึ้น จนกระทั่งชุมชนหนองแม่นาพัฒนาเป็นชุมชนแบบอย่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างดี ด้วยการร่วมมือกันของภาคประชาชนในพื้นที่จนได้รับรางวัลการันตีหลายรางวัล เช่น รางวัลกินรี หรือรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย เมื่อปี 2553 ด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศดีเด่นภาคเหนือ มีการ

รวมตัวกันในรูปแบบขององค์กรชุมชนท้องถิ่นในการเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม กระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงจากชุมชนท้องถิ่นสู่ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้จะทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว แต่ก็ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม สิ่งที่พบการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน คือ ปัญหาขยะ น้ำเสีย ปริมาณแมลงกะพุนลดลง สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ การจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนเกิดจากคนภายนอกหรือหน่วยงานภายนอกเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการ คนในชุมชนเป็นเพียงผู้เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งทำให้คนในชุมชนไม่เกิดความตระหนักเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการทำงานแบบมีส่วนร่วมมากนัก (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา, 2560:ออนไลน์)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับ ประภาภรณ์ เจริญวี (2558) ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งที่ชุมชนหวังว่าจะทำให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีความยั่งยืนจะต้องได้รับความร่วมมือคนในชุมชนที่มีทัศนคติเดียวกันคือ จะต้องมีความสนใจในการอนุรักษ์รักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนแบบไม่หวังผลตอบแทน และต้องคำนึงถึงความสะอาด การเป็นจิตอาสาเป็นหลัก ต้องมีความสามัคคี มีความเสียสละ และจะต้องรักษาจุดยืนของชุมชนไว้ และบทวิเคราะห์ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา (2560) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงจากชุมชนท้องถิ่นสู่ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างแท้จริง และจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น แม้จะทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว แต่ก็ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม การจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนเกิดจากคนภายนอกหรือหน่วยงานภายนอกเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการ ซึ่งทำให้คนในชุมชนไม่เกิดความตระหนักในการจัดการท่องเที่ยวและการทำงานแบบมีส่วนร่วมมากนัก ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน และชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ภูมิภานาของผู้ศึกษาและความคุ้นชินของพื้นที่ จึงทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาว่าสภาพปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนที่แท้จริงเป็นอย่างไร ชุมชนมีแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมแบบใด โดยการประเมินการมีส่วนร่วมตามกรอบแนวคิดของ Cohen and Uphoff (2002) 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยชุมชน และนำเสนอผลการประเมินให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนด

เป็นแนวทาง นโยบาย ในการส่งเสริมและสนับสนุน การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

1. สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นอย่างไร
2. ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อแนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นอย่างไร
3. การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ในระดับใด และมีแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามปัจจัยส่วนบุคคล

1.4 สมมติฐานการวิจัย

- 1) ประชาชนในชุมชนหนองแม่นาที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน
- 2) ประชาชนในชุมชนหนองแม่นาที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน
- 3) ประชาชนในชุมชนหนองแม่นาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน
- 4) ประชาชนในชุมชนหนองแม่นาที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง การประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมุ่งเน้นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับประเมินแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่องที่ทำการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ เพื่อประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตลอดจนผสมผสานกับการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง

2) ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

3) ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา เจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านหนองแม่นา และผู้ประกอบการเอกชนในชุมชนหนองแม่นา โดยการเลือกตัวอย่างแบบมีเกณฑ์ (Criterion Sampling) ตามแนวทางของ Miles and Huberman (1994) โดยเลือกจากกลุ่มบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ตัวแทนประชาชนครัวเรือนละ 1 คน จำนวน 90 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้นจำนวน 90 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากชุมชนบ้านหนองแม่นามีจำนวนครัวเรือนเพียง 90 ครัวเรือน ดังนั้น ผู้วิจัย จึงเสนอให้เก็บแบบสอบถาม จำนวน 90 ชุด เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการเก็บข้อมูล ซึ่งอาจมีบางครัวเรือน

ไม่สามารถตอบแบบสอบถามได้ทั้งหมด จึงอาจทำให้ไม่สามารถเก็บแบบสอบถามได้ครบทั้ง 90 ชุด

4) ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่การศึกษาวิจัย ได้แก่ ชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงสภาพปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
2. ได้ทราบถึงการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
3. นำเสนอองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อความยั่งยืน และนำไปจัดทำแผนการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

การประเมิน หมายถึง การเก็บข้อมูล ศึกษา บันทึก และใช้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือระหว่างกันด้วยจิตใจและอารมณ์ของแต่ละบุคคลในการร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล ในด้านการท่องเที่ยวชุมชนหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของชุมชน

การท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง การเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน ในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของชุมชนหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

- 2.1 แนวคิดศักยภาพและการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว
- 2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วม
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 2.4 แนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน
- 2.5 ข้อมูลชุมชนหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดศักยภาพและการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว คือ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการ ปรับปรุง หรือการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงรวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นว่ามีเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่นั่นหรือไม่

วิชา ศรีระทุ (2551) การกำหนดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวต้องครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านพื้นที่ คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีความเป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ ลักษณะภูมิทัศน์ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น สภาพของเส้นทางฤดูกาลระยะทางจากจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นต้น

2. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการจัดการ คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกในการเข้าถึง เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ การจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับการจัดการควบคุมกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่

3. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โอกาสในการสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

4. เกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาว่าองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้างและประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจหรือสนใจที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

ดังนั้น ในการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา 8 ด้าน ได้แก่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม ความมีชื่อเสียง กิจกรรมท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน

ซึ่งสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของ จารุณี กลิ่นดีป्ली (อ้างถึงใน วิภา ศรีระทุ, 2551) ที่ต้องครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะ หรือมีความเป็นเอกลักษณ์

2. องค์ประกอบด้านการจัดการคือ ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ และบริเวณใกล้เคียง การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง การจัดการควบคุมกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม และกระบวนการ คือ การพิจารณาเรื่องความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โอกาสในการสร้างจิตสำนึก และการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาว่า องค์กรและประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง หรือสนใจที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นหรือไม่

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแสดงออกซึ่งความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการพัฒนาหรือปรับปรุงสภาพบริบทโดยรวมของพื้นที่เพื่อให้สามารถรองรับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวและดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนี้ Vipa (2008) ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน ได้แก่

- 1) องค์ประกอบด้านพื้นที่ คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีความเป็นเอกลักษณ์
- 2) องค์ประกอบด้านการจัดการ คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง
- 3) องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรม
- 4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

เกณฑ์การประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

Thuong และคณะ (2012) ได้วางเกณฑ์การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย

- พื้นที่ที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความเป็นเอกลักษณ์ลักษณะภูมิทัศน์ และความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เช่น สภาพของเส้นทางฤดูกาลระยะทาง เป็นต้น
- ด้านการจัดการ โดยให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียง รวมถึงความปลอดภัยจากการเดินทางไป-กลับ รวมถึงการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึง เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ การจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยวไม่ให้เกินขีดความสามารถในการรองรับและการจัดการควบคุมกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นต้น
- ด้านกิจกรรมและกระบวนการ โดยพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่โอกาสในการสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม
- ด้านการมีส่วนร่วม โดยองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยว และคนในพื้นที่ที่มีความพอใจและต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วม

2.2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ให้ความหมายและแนวคิดการมีส่วนร่วมไว้ในมุมมองที่กว้างว่าเป็นการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับและทุกรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง โดยเฉพาะในบริบทของกระบวนการวางแผนที่มีการกำหนดรูปแบบแนวคิดการมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับการเข้าร่วมของมวลชนอย่างกว้างขวางในการเลือกการบริการและการประเมินผลของแผนงาน

และโครงการต่าง ๆ ที่จะนำมาซึ่งการยกระดับความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมจะประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการคือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นอิทธิพลของประชาชนต่อการตัดสินใจนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรและการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรเพื่อการผลิต
2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนและการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ จะสร้างโอกาสด้านสังคมและเศรษฐกิจเพื่อยกระดับรายได้การจ้างงานและเพิ่มการกินคืออยู่ดี
3. การมีส่วนร่วมเป็นการตัดสินใจของประชาชนที่สนองต่อความต้องการในการที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคน ฉะนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจและสังคมเพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองนำมาซึ่งการกระจายอำนาจทางการบริหารและทรัพยากรสู่ท้องถิ่น

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลาย ๆ เรื่องร่วมกัน

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนมีบทบาทร่วมในการตัดสินใจกับหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา หรือเพื่อการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ ให้ตรงกับความต้องการของประชาชน

2.2.2 ลักษณะการมีส่วนร่วม

ไบเฟิร์น วงษ์บัวงาม และคณะ (2556 อ้างถึงใน องค์การสหประชาชาติ, 1981) ได้แบ่งรูปแบบลักษณะการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นกันเอง หมายถึงการมีส่วนร่วมแบบอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันเองของชุมชน เพื่อแก้ปัญหาของกลุ่มที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกและเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย
2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ เป็นการมีส่วนร่วมโดยการเห็นชอบ หรือสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลภายใต้การจัดการของเจ้าหน้าที่ของฝ่ายรัฐบาล ซึ่งเป็นรูปแบบทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา
3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลหรือโดยการบังคับโดยตรง เป็นการมีส่วนร่วมแบบผู้กระทำได้รับผลทันทีแต่ไม่ได้ผลในระยะยาวและมักจะมีผลเสียจากการไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน

พะยอม ธรรมบุตร (2549) ได้กำหนดบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมของการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่นไว้ 4 ระดับ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมระดับการตัดสินใจ (Decision Making Level) ชุมชนท้องถิ่นควรมีโอกาสเข้าร่วมตัดสินใจก่อนเริ่มการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน โดยชุมชนควรได้รับข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชน ถ้ามีการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน ควรจะมีการประชุมแล้วลงความเห็นร่วมกันในการตัดสินใจว่าควรหรือไม่ควรพัฒนาการท่องเที่ยวและถ้าจะพัฒนาควรพัฒนาไปในลักษณะใด

2. การมีส่วนร่วมระดับการวางแผน (Planning Level) ชุมชนควรร่วมกับวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเพราะชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรมีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรการร่วมวางแผนคือการร่วมรับผิดชอบในบทบาทและหน้าที่ต่าง ๆ ของการพัฒนา

3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว (Implementation Level) ชุมชนควรเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมด้านการท่องเที่ยวเช่นที่พักแรม โฮมสเตย์ ร้านอาหารท้องถิ่น ร้านขายสินค้า OTOP บริการนำเที่ยว บริการเช่ารถ เช่าเรือ ดำน้ำ และการเดินป่า

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน (Evaluation Level) ชุมชนควรร่วมประเมินผลของการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อการปรับปรุงแผนพัฒนาให้ยั่งยืนและระยะยาว

การมีส่วนร่วมของชุมชนในทั้ง 4 ระดับดังกล่าว ทำให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและสร้างความเป็นเจ้าของ (Ownership) ของธุรกิจชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และเป็นชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

Cohen and Uphoff (1981: 55-56) ได้จำแนกรูปแบบหรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

ขั้นที่ 1 : การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้นประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการ และการจัดลำดับความสำคัญต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้องการตัดสินใจเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ วางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติวางแผนเอาไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่องค์กรได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด

เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงาน และขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการ ซึ่งรวมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นในทางบวกและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นผลประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งที่สำคัญจะต้องสังเกตก็คือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

กัญญา ภูศรี (2555 : 12) ได้กล่าวถึง ลักษณะการร่วมของชุมชนในการพัฒนา คือ การร่วมกันศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชนร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือ โครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ และร่วมควบคุมติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป

จากการสังเคราะห์แนวคิดการมีส่วนร่วมข้างต้น ผู้ศึกษาได้เลือกแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1981) ซึ่งได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้

2.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกันหลายรูปแบบ ซึ่งสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543) และ Jamieson and Noble (2000) แบ่งไว้ 5 รูปแบบ ได้แก่

1. เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม โดยที่แหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ อยู่ในหรือใกล้ที่อยู่อาศัย หรือที่ทำกินของชุมชน

2. ผู้จำหน่ายสินค้าในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว
3. ผู้ให้บริการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่หรือยังไม่มีการลงทุนในธุรกิจบริการใด ๆ ประชาชนมักมีโอกาสให้บริการการท่องเที่ยวในระยะเริ่มแรก เช่น ที่พักในชุมชน ร้านอาหาร และห้องสุขา
4. ผู้ให้บริการการท่องเที่ยวในชุมชน องค์กรชุมชนในบางพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งหรือมีระบบการจัดการที่ดี สามารถให้บริการการท่องเที่ยวในรูปแบบพิเศษ กล่าวคือ การจัดแพคเกจในบ้านของประชาชนในท้องถิ่น การนำเที่ยวหรือร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม
5. ผู้พัฒนาหรือควบคุมดูแลรักษาสีงแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล ปัจจุบันมีหน้าที่พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จัดเก็บและกำจัดของเสีย รวมถึงเป็นผู้จัดการการท่องเที่ยวด้วย

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Swarbrooke (1999: 99) กล่าวถึงลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า ต้องมีลักษณะของความยุติธรรมทางสังคมสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน

ในขณะที่ World Tourism Organization (UNWTO, 2001) ได้มีการให้ความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า “เป็นการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนของเจ้าบ้านที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเยือน ในขณะเดียวกันก็มีการปกป้องและเสริมสร้างโอกาสในคนรุ่นต่อไป การท่องเที่ยวแบบนี้จะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรในลักษณะที่ตอบสนองต่อความต้องการทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสุนทรียภาพ และยังทำให้เกิดการดำรงรักษาวัฒนธรรม กระบวนการทางนิเวศวิทยาและความหลากหลายทางชีวภาพต่าง ๆ ” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤกษ์รัตน์ ปักกันต์ธร (2547) ซึ่งพบว่านักท่องเที่ยวเต็มใจจ่ายค่าธรรมเนียมในการเข้าชมน้ำตกเจ็ดสาวน้อย หากได้รับการฝึกอบรม หรือได้รับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากคนในชุมชน

นอกจากนี้ Chris Cooper et.al. (2005: 264) อ้างถึงใน เลิศพร ภาระสกุล (2553) ได้กล่าวว่า “คำจำกัดความของคำว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากมีความเกี่ยวพันกันทั้งสิ้น” โดยประเด็นหลักที่มีการอภิปรายถกเถียงกันมากที่สุดจะเป็นประเด็นของความเจริญทางด้านเศรษฐกิจในระยะยาว ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนทางด้านสังคม วัฒนธรรมและการเมืองของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนและการที่จะบรรลุถึง

เป้าหมายดังกล่าวในระยะยาวจำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการของการท่องเที่ยว

โดยสรุปแล้ว การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงเป็นการพัฒนาที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมน้อยที่สุด รวมทั้งยังต้องมีความเชื่อมโยงสอดคล้องกันทั้งทางด้านการพัฒนาและด้านการตลาด ในการที่จะนำนักท่องเที่ยวเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจที่ตอบสนองต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างต่อเนื่อง

2.4 แนวคิดการท่องเที่ยวชุมชน

พจนานุกรม (2546: 178-179) ได้ระบุว่า แนวคิดและต้นกำเนิดของคำว่า อีโคทัวร์ริซึม (ecotourism) มาจากประเทศตะวันตก มีการให้คำนิยามคำนี้หลากหลายขึ้นอยู่กับภูมิหลังของแต่ละคนหรือสังคมที่ผู้เขียนหรือนักวิชาการคลุกคลีอยู่ โดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาที่คู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในบริบทสังคมไทยที่คนกับธรรมชาติมีความผูกพันใกล้ชิดกัน แนวคิดนี้จึงเน้นบทบาทของคนและชุมชนมากขึ้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน” ซึ่งมองว่าคนและชุมชนเข้าไปมีบทบาทในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมกับส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีแหล่งธรรมชาติเป็นฐาน

จากบทเรียนของการพัฒนาประเทศ โครงการพัฒนาหลายโครงการเป็นโครงการที่ดีแต่ไม่สามารถทำได้เนื่องจากมองที่โครงการเป็นตัวตั้งไม่ได้มองที่ประชาชน ดังนั้น การให้บทบาทและความสำคัญของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่ยั่งยืน ในส่วนขององค์กรประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชน เห็นว่าหากจะให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยั่งยืนต้องมองที่ชุมชนเป็นศูนย์กลาง จึงเกิดแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น

“การท่องเที่ยวโดยชุมชน (community base sustainable tourism) คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน” โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการ

นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนา โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขและสร้างโอกาสให้องค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางแผนทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีแนวโน้มว่าการท่องเที่ยวจะรุกคืบเข้าไปถึงหรือต้องการเปิดเผยชุมชนของตนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ให้มีการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผน การบริหารจัดการทรัพยากรและกระจายอำนาจการตัดสินใจโดยเน้นความสำคัญของการจัดการธรรมชาติแวดล้อมและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน

ในช่วง 2 - 3 ปี ที่ผ่านมาคำว่า "Community-based Tourism : CBT" การท่องเที่ยวที่ให้ชุมชนเป็นฐานการบริหารจัดการ "การท่องเที่ยวโดยชุมชน" เป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายในหลาย ๆ ความหมาย ความเข้าใจและประสบการณ์ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ เป็นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการด้านโฮมสเตย์ที่ต้องมี "ชุมชน" เป็นส่วนประกอบสำคัญ

การท่องเที่ยวกลายเป็น"เครื่องมือ"ที่รัฐบาลให้ความสำคัญเนื่องจากมีความสำคัญต่อการสร้างรายได้ เพื่อพัฒนาประเทศอย่างมากและยังเป็นรายได้ที่เป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศ และมีการกระจายไปในหลายภาคอย่างค่อนข้างชัดเจน เช่นการเดินทาง ที่พัก การซื้อของที่ระลึก ภัตตาคาร ร้านค้าต่าง ๆ จึงมีการประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งโดยตรงและทางอ้อม ขยายมากขึ้น เช่นการเพิ่มขึ้นของสถานที่พัก ทั้งโรงแรมขนาด 5 ดาว 4 ดาว ไปจนถึงที่พักแบบพื้นบ้านที่เรียกว่า โฮมสเตย์ การเพิ่มขึ้นของร้านอาหาร และแหล่งบริการอื่น ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ และการขยายตัวไปในแทบทุกภูมิภาคของไทย ก่อให้เกิดการตื่นตัวเพราะมองว่าเป็นเรื่องง่ายที่จะมีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยว ที่เป็นผู้มาซื้อสินค้าถึงที่ไม่ว่าจะที่ใดก็ตาม แต่จากการที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีจำกัดไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ซึ่งผู้ดูแลหรือเป็นเสมือนเจ้าของก็คือประชาชนที่อยู่ในชุมชนนั้น ๆ ว่าจะมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างไร เพราะทรัพยากรทุกอย่างต้องมีข้อจำกัดในการใช้ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม การใช้ที่ยั่งยืน และเป็นไปได้หรือไม่ที่จะดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และควรทำอย่างไร เมื่อ "ชุมชน" กลายเป็น "สินค้า" หรือ "เครื่องมือ" ที่เป็นทั้งผู้กระทำ และผู้ถูกกระทำ ในขณะเดียวกันเป็นสิ่งที่ทำหายและละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง เสมือนกับการที่ต้องคำนึงถึงความรู้สึก ความยินดีของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งยังเป็นผู้ที่ถูกกล่าวอ้างถึงอยู่ตลอดเวลาในการที่รัฐบาลจะดำเนินการพัฒนาใด ๆ จึง "ต้องให้ความสำคัญต่อชุมชนในระดับต้น ๆ และชุมชนต้องได้รับประโยชน์" อยู่เสมอ เมื่อชุมชนมาเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก็จะมีคำใหม่ ๆ เกิดขึ้น อาทิเช่น การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวผ่านชุมชน

การท่องเที่ยวในชุมชน ก็ขึ้นอยู่กับนิยามแห่งการสื่อความหมายต่อคำดังกล่าว แต่ที่แน่นอนก็คือ "ชุมชน" เป็นสิ่งที่ต้องถูกกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และอย่างไรคือการท่องเที่ยวโดยชุมชน "Community Based Tourism : CBT" ที่เหมาะสมอันจะเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในชุมชน ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเห็นผล

การท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism : CBT" "เป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน ในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน" กระบวนการเรียนรู้ของ CBT : มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

- ศักยภาพของคน ต้องเริ่มที่คนในชุมชนที่จะต้องรู้จักรากเหง้าของตนเองให้ดีเสียก่อน เพื่อความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูลและคนในชุมชนต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคี ทำงานร่วมกันได้

- ศักยภาพของพื้นที่ หมายรวมถึง ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานต่อกันมา คนในชุมชนต้องรู้จัก ต้องรักและหวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนของตน สามารถที่จะนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้แล้วชุมชนต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องแนวคิด พื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการในพื้นที่ได้ด้วย

- การจัดการ เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนักที่จะทำอะไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืน สมดุลในกลุ่มคนหมู่มาก ดังนั้นชุมชนที่จะสามารถบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism : CBT" ได้ต้องเป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ มีความคิด มีวิสัยทัศน์ ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการพูดคุยกำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมชุมชนรู้ว่พื้นที่ของตนจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ควรมีโอกาสอะไรบ้าง และจะมีการกระจายจัดสรรรายได้อย่างไร ทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมานั้น สิ่งสำคัญที่สุดของชุมชนก็คือการมีส่วนร่วม อันหมายถึง รวมถึงในทุก ๆ สิ่ง ทุกอย่างเพื่อส่วนรวม

- มีส่วนร่วม มีได้อย่างไร การสื่อสารพูดคุย เป็นการสื่อความคิดเห็น การถกปัญหา รวมถึงการหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จากการระดมความคิดจากประสบการณ์ของนักวิจัยท้องถิ่น พบว่าชุมชนจัดให้มีเวทีพูดคุย ร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการ ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน สร้างกฎระเบียบของชุมชนทางด้านต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชน รวมถึงผู้มาเยือนปฏิบัติตาม

- ผลกระทบจากการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism : CBT" ทุกอย่างที่ดำเนินการย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งที่ตั้งอยู่ สิ่งแวดล้อมโดยรอบทั้งสิ้น ซึ่งมีผลกระทบด้านบวกและด้านลบ (วิระพล ทองมา, 2547: 17-22) ได้แก่

1. ผลกระทบด้านบวก ส่งผลให้ชุมชนมีจิตสำนึกเกิดการพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็นทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้พัฒนา เกิดรายได้เพิ่มขึ้นมีการรวมตัวกัน สร้างความเข้มแข็งในชุมชน นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตามความคาดหวังและความพยายามที่จะดำเนินการ เพื่อให้เป็นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน 3 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านเศรษฐกิจ
- 2) ด้านสังคมวัฒนธรรม
- 3) สิ่งแวดล้อม

และสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนคือการรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา สืบสานสืบทอด ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ได้ เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในทรัพยากรของชุมชน และเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกันในที่สุด

2. ผลกระทบด้านลบ เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ จำนวนขยะที่เพิ่มมากขึ้นจากนักท่องเที่ยว การใช้น้ำ ระบบนิเวศธรรมชาติ การรับวัฒนธรรมที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว เกิดกระแสการเลียนแบบ มีความขัดแย้งทางความคิด เสียความเป็นส่วนตัวในการที่จะต้องรองรับนักท่องเที่ยว และที่สำคัญคืออาจถึงกับสูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หากมีการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมากเกินไป ในส่วนการตลาดนั้นแต่ละชุมชนจะต้องให้ข้อมูลแนะนำชุมชนตนเองและชุมชนอื่นที่ถูกต้องและน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว และที่น่าภูมิใจสำหรับชุมชนคือ การรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา แต่ชุมชนไม่ได้ละทิ้งพื้นฐานเดิม หรือปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปตามกระแสวัฒนธรรม และไม่ได้มุ่งหวังรายได้จากการท่องเที่ยวที่จะได้ให้เป็นรายได้หลักของชุมชน โดยละทิ้งอาชีพดั้งเดิมที่จะเป็นการที่จะปรับตัวเพื่อรองรับกระแสการท่องเที่ยวที่เข้าไปในชุมชน

2.4.1 หลักการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มองชุมชนเป็นศูนย์กลางหรือฐานเพื่อกำหนดทิศทาง แผนงาน แผนปฏิบัติการของตนเองโดยดำเนินการพร้อมกันทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมนั้น จึงทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมและเกี่ยวกับกลุ่มคนต่าง ๆ มากมาย เมื่อกองในบริบทของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวจึงควรต้องมีหลักการร่วมกัน ดังนี้

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการพิจารณาวิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบการท่องเที่ยวอย่างรอบด้านแล้ว ชุมชนร่วมตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร
2. สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วม วางแผนร่วม ทำกิจกรรมร่วม ติดตามประเมินผลร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันและรับประโยชน์ร่วมกัน
3. ชุมชนต้องการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นองค์กร หรือจะเป็นองค์กรชุมชนเดิมที่มีอยู่แล้วเช่นกัน องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็ได้ เพื่อกลไกที่ทำหน้าที่แทนสมาชิกทั้งหมดในระดับหนึ่ง และดำเนินการด้านการกำหนดทิศทาง นโยบายการบริหาร การจัดการ การประสานงาน เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชนที่เห็นร่วมกัน
4. รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรม ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน ความเป็นธรรม และให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และลดผลกระทบในเชิงลบ
5. มีกฎ กติกาที่เห็นร่วมจากชุมชน สำหรับการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้
6. ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน ชาวบ้านทั่วไปและนักท่องเที่ยว ควรมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการทำงาน การท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ถูกต้องเหมาะสม และมีความชัดเจน
7. การท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้องมีความรู้พื้นฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชนด้วย เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ
8. รายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม
9. การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อำชีพหลักของชุมชน และชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ได้ ทั้งนี้หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนเป็นการจัดการท่องเที่ยว จะเป็นการทำลายชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชนอย่างชัดเจน
10. องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และพร้อมจะหยุดเมื่อเกินความสามารถในการจัดการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากมองในแง่ความพร้อมของชุมชนและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในมิติของชุมชนแล้ว การท่องเที่ยวโดย

ชุมชนจะเป็นไปได้ด้วยดีนั้นยังต้องพิจารณาจากมิตินอกชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ได้แก่ การตลาด นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุน และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

กระบวนการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว หากชุมชนมีความพร้อมมีปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีบทบาทจัดการการท่องเที่ยวแล้วนั้น ผู้นำชุมชน และแกนนำที่หลากหลาย ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร ฯลฯ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริการส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ครูอาจารย์ในโรงเรียน เป็นต้น ร่วมกันประชุมสัมมนาเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการฝึกกำลังความคิดสร้างสรรค์ ประสานแนวคิดของทุกคนให้เห็นเป็นภาพเดียวกัน ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และนำวิสัยทัศน์ที่ได้มากำหนดเป็นเป้าหมาย เป็นทิศทางของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระยะต่อไป

2.4.2 การประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนภายนอก ดังนั้น ทักษะ ความชัดเจน การจัดการให้เหมาะสม จึงเป็นเรื่องที่ชุมชนเองยังมีความกังวลอยู่พอสมควร แม้ว่าจะมีปัจจัยที่เอื้อ และการสนับสนุนจากภายนอกพอสมควร แต่ชุมชนเองต้องสามารถคาดการณ์ และประเมินว่า วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร โดยการร่วมกันอภิปราย ระดมความคิดเห็น จากชุมชนให้กว้างขวางจนสามารถสรุปด้วยมติของชุมชนเอง ซึ่งมีองค์ประกอบการประเมินอยู่ 7 ประการด้วยกัน คือ

1. ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก และสภาพปัญหาชุมชนตลอดจนมองแนวทางแก้ไขปัญหาได้แบบชัดเจน และมองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่ง หรือกิจกรรมร่วมเชื่อมต่อกับทิศทางแก้ไขปัญหามาโดยภาพรวมของชุมชนได้ แล้วจึงได้กำหนดเป็นวัตถุประสงค์เป้าหมายการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งหมด เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องเกี่ยวข้องกับสิทธิของชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชุมชนที่ชุมชนต้องมีการคิดไตร่ตรองวินิจฉัย และร่วมตัดสินใจจะเปิดหมู่บ้านรองรับอย่างไร ควรเป็นรูปแบบใด ใครบ้างที่เกี่ยวข้อง ใครมีบทบาทจัดการอย่างไร และภายหลังนักท่องเที่ยวกลับแล้วมีการลดผลกระทบอย่างไร ด้วยวิธีการใด ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ภายในชุมชน

3. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรภายในชุมชน เพื่อรับผิดชอบกิจกรรมนี้ หรือผลักดันให้องค์กรชุมชนอื่นที่พิจารณาแล้วว่า มีความพร้อมทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นหน่วยงานหนึ่งขององค์กรนั้น ๆ แต่ทั้งนี้การดำเนินการขององค์กรต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใส เพราะมีผลประโยชน์ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

4. การพิจารณาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หรือของดีในชุมชนเพื่อจัดปรับเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวให้สอดคล้องต่อชุมชน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้น้อยที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้

5. ความพร้อมของผู้ที่สนใจจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยว จะมีบทบาทหลากหลายมากขึ้น คือจะมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับที่พัก อาหาร การดูแลความปลอดภัย การนำนักท่องเที่ยว การสื่อความหมาย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต้องไม่ใช่กระจุกตัวอยู่เฉพาะกลุ่มแกนนำภายในชุมชนเท่านั้น ควรมีระบบกระจายที่ทั่วถึงและเป็นธรรม

6. การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ที่ระรอนักท่องเที่ยว เพื่อสามารถจัดปรับกระบวนการให้เหมาะสม สอดคล้องยิ่งขึ้น และร่วมแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องตลอดจนการลดผลกระทบของการท่องเที่ยวในครั้งต่อไป

7. ประสบการณ์ทักษะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องบูรณาการความต้องการความพึงพอใจ ความตื่นตัวและการเรียนรู้ ให้เป็นโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่

2.4.3 การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นเสมือนงานพัฒนาชุมชนอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่คุณเหมือนง่ายแต่ทำยาก ที่ว่ายากนั้นก็เพราะการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองกระแสบริโภคนิยม การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนหลุดออกจากฐานการผลิตเดิมในภาคการเกษตร ผู้ธุรกิจด้านบริการ กำลังซื้อที่สูงกว่าของนักท่องเที่ยวจึงสามารถกำหนด “สินค้า” และ “บริการ” ได้ตามความต้องการ ทำให้สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวมักถูกรบงำจากวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาพร้อมกับนักท่องเที่ยว เป็นดาบสองคมและมีความเสี่ยงอย่างยิ่งในการนำไปใช้ในการพัฒนา

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะเปิดหมู่บ้านต้อนรับนักท่องเที่ยว ชุมชนควรจะต้อง “รู้ตัว” เข้าใจและตระหนักต่อการท่องเที่ยวนี้ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยการเตรียมความพร้อมชุมชน ซึ่งผู้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีกระบวนการทำงาน ตามที่พจนานุกรม (2546: 189-190) ได้กล่าวไว้ว่าดังนี้

ขั้นที่ 1 ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้ชุมชนในการพิจารณาทั้งด้านบวกและลบของการท่องเที่ยว ซึ่งในขั้นตอนนี้อาจจะมีเฉพาะผู้นำหรือกลุ่มสนใจ

ขั้นที่ 2 สร้างการมีส่วนร่วม เป็นการดึงเอาคนที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ และผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำทางธรรมชาติมาพูดคุยเรื่องผลดี-ผลเสีย อีกครั้ง เพื่อให้เขาเหล่านั้น ได้ร่วมกันตัดสินใจเรื่องนี้ร่วมกัน

ขั้นที่ 3 ศึกษาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน โดยการทำงานร่วมกับชาวบ้านเพื่อศึกษาในหัวข้อ
ดังนี้

- การสำรวจทางกายภาพ
- ทำแผนที่รอบนอก (แสดงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินทำกิน)
- แผนที่รอบในหมู่บ้าน (แสดงที่ตั้งของบ้านเรือน ทรัพยากรคนสร้างและทรัพยากรธรรมชาติ)

- ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน
- ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรเพื่อการ
ท่องเที่ยว

- ศึกษากลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน
- ซึ่งผลการศึกษานี้จะทำให้เห็นศักยภาพ ข้อจำกัดของชุมชน และปัญหาของชุมชน
ร่วมกัน

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ทั้งในด้านศักยภาพ-ข้อจำกัด โอกาสและความเสี่ยง ใน
ขั้นตอนนี้จะทำให้ชุมชนได้มองเห็นได้ด้วยตนเอง และสามารถเชื่อมโยงเรื่องท่องเที่ยวกับการ
พัฒนาชุมชนได้ การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้จะทำให้เกิดการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และ
อาจพบว่าเพื่อแก้ปัญหาให้ตรงจุด อาจจะไม่จำเป็นต้องใช้เรื่องการท่องเที่ยวเลยก็ได้

ขั้นที่ 5 ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อน ได้แก่

- รวบรวมองค์ความรู้ ซึ่งแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันออกไปมีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน
เช่น บางชุมชนเด่นด้านการพัฒนาชุมชน บางชุมชนเด่นระบบการจัดการนิเวศที่ใช้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นได้เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งชุมชนต้องร่วมกันดึงเอกลักษณ์ ให้เห็นร่วมกันก่อนนำสู่การ
เผยแพร่ออกไป

- ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม สอดคล้อง ปลอดภัย ไม่ทำลายระบบนิเวศ
เดิมมากนัก เช่น การปรับทางเดินในป่าเขา เป็นต้น

- ปรับปรุงบ้านพักและความสะอาดภายในชุมชนให้เป็นมาตรฐานของชุมชนแต่ละ
แห่งที่ตกลงร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการของชุมชน ตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ

- ฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น นักสื่อความหมาย การสร้างเวที
เรียนรู้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งในขั้นตอนนี้จะเห็นความสามารถของชุมชน ในการรองรับการ
ท่องเที่ยวทั้งความพร้อมจำนวนบุคลากร และขีดความสามารถในการรองรับทั้งพื้นที่ทางธรรมชาติ
และรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

ขั้นที่ 6 วางรูปแบบการบริหารจัดการ ในขั้นตอนนี้จะเป็นการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาทำงาน หรืออาจใช้องค์กรที่ชุมชนมีอยู่เดิมแต่เพิ่มเติมบทบาทหน้าที่ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยว โปรแกรมและราคาการจัดสรรผลประโยชน์ ผู้ชาวบ้านและชุมชน และมาตรการในการป้องกันผลกระทบ โดยอาจจะเป็นการสร้างกฎ-กติกา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

ขั้นที่ 7 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รับรู้และช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจ

ขั้นที่ 8 ทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ในขั้นตอนนี้อาจมีการจัดท่องเที่ยวนำร่อง เพื่อทดสอบความพร้อมของชุมชน โดยการเชิญบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับท่องเที่ยว โดยชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม ให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นทิศทางต่อไปในอนาคต

ขั้นที่ 9 ประเมินผล ในขั้นตอนนี้ประเมินผล อาจแยกออกมาเป็น 2 ส่วน คือ การประเมินผลและสรุปบทเรียนหลังเสร็จกิจกรรมทุกครั้ง และการประเมินผลเป็นช่วง ๆ ทุก ๆ 3-6 เดือน เป็นต้น ซึ่งการประเมินผลจะช่วยให้เกิดการทบทวนตนเอง และแก้ไขข้อบกพร่อง

ขั้นที่ 10 พัฒนาองค์กร

- การฝึกอบรม เช่น การบริหารจัดการ การสร้างการมีส่วนร่วม การสื่อความหมาย เป็นต้น

- การศึกษาดูงาน สำหรับแกนนำองค์กรชุมชนเพื่อจัดการท่องเที่ยว เพื่อเสริมโลกทัศน์ พัฒนาทักษะการบริหาร การจัดการในชุมชนอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้าย ๆ กัน เพื่อเป็นตัวอย่างนำไปประยุกต์ หรือเป็นบทเรียนที่ชุมชนต้องพึงระวังผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และวางมาตรการป้องกันไว้แต่เริ่มแรก

กระบวนการทั้ง 10 ขั้นตอนนี้แล้ว จะเหมือนการทำงานพัฒนาปกติตนเอง แต่สิ่งที่ยากก็คือเรื่องท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ชาวบ้านไม่คุ้นเคยมาก่อน และไม่มั่นใจว่าตนเองจะทำได้ แต่แต่ละคำถามในแต่ละขั้นตอนในกระบวนการเตรียมชุมชน จะต้องเป็นการปลุกกระดมสำนึกของท้องถิ่น ให้คนท้องถิ่นอยากรู้จักตนเอง และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง การท่องเที่ยวก็จะเกิดความชัดเจนมากขึ้นว่า เป็นการเข้ามาเพื่อให้ชุมชนได้นำเสนอตัวอย่างต่อสาธารณะ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยว นอกจากปลุกสำนึกของชุมชนแล้วยังเป็นการสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้เข้ามาเยี่ยมชม

2.4.4 กระบวนการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

หากชุมชนมีความพร้อมและมีปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีบทบาทจัดการการท่องเที่ยวแล้วนั้น ผู้นำชุมชนและแกนนำที่หลากหลาย ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร ฯลฯ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริการส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ครูอาจารย์ในโรงเรียน เป็นต้น ร่วมกันประชุมสัมมนาเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งเป็นการฝึกกำลังความคิดสร้างสรรค์ประสานแนวคิดของทุกคนให้เห็นเป็นภาพเดียวกัน ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และนำวิสัยทัศน์ที่ได้มา กำหนดเป็นเป้าหมาย เป็นทิศทางของการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระยะต่อไป ตามที่พจนานุกรม (2546, หน้า 185-188) ได้กล่าวไว้ว่า วิสัยทัศน์มีชุมชนหลายแห่งที่ตัดสินใจเปิดการท่องเที่ยวภายในชุมชนขึ้นและมีการบริหารจัดการโดยชุมชนเอง มีรูปแบบการมองวิสัยทัศน์ 3 รูปแบบ ดังนี้

1) มองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกับคนภายนอกให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อสภาพปัญหาชุมชนที่ประสบอยู่และหวังว่าจะได้เพื่อนที่เข้าใจร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน อันเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เพื่อประสานการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนนั้น

2) การท่องเที่ยวทำให้เกิดผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จำเป็นที่ชุมชนต้องรวมตัวกันเข้ามาจัดการให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติตามกฎ กติกาของชุมชน การจัดระเบียบการแบ่งปันผลประโยชน์แก่ผู้คนที่เกี่ยวข้องและผลประโยชน์ในชุมชน การสร้างมาตรฐานต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบมากเกินไปจนขีดความสามารถที่ชุมชนจะจัดการได้

3) การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการเรียนรู้ระหว่างคนกับธรรมชาติเป็นการสร้างโอกาสในการฟื้นฟูวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อม โดยมองที่รายได้เป็นเพียงแค่ผลพลอยได้จากกระบวนการเรียนรู้ท่ามกลางการท่องเที่ยว

ซึ่งทั้ง 3 รูปแบบนี้มีพื้นฐานการคิดจากชุมชนเอง ที่มีความภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตนเองที่พร้อมจะสื่อต่อคนภายนอก โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดคนจากนั้นแล้วชุมชนเองยังต้องการความเข้าใจ ความร่วมมือของนักท่องเที่ยวในการพินิจพิจารณาที่ชุมชนร่วมกันสร้างไว้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมาจากการกำหนดจากวิสัยทัศน์ที่จัดทำร่วมกันในชุมชน และนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ที่เป็นรูปธรรม ให้มีความชัดเจนขึ้น โดยชุมชนจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์หลักอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ

1) เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในรูปแบบอื่น ๆ ที่ต้องเอื้ออำนวยการเรียนรู้ต่อกันและกันได้ เช่น การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ไปเยือนชุมชนชาวประมงพื้นบ้านนักท่องเที่ยวควรเกิดการเรียนรู้บทบาทของประมงขนาดเล็กที่ทำหน้าที่อนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งด้วย

2) เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นส่งเสริมให้ชุมชนโดยเฉพาะคนหนุ่มสาวได้เข้าใจให้คุณค่า ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนให้กลับฟื้นคืนสภาพได้ในระยะต่อไป

3) เพื่อก่อให้เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชน ที่เผชิญต่อผลกระทบทางการท่องเที่ยวแบบเดิม ให้เข้ามีส่วนร่วมจัดการลดผลกระทบดังกล่าว และจัดระเบียบชุมชนให้เป็นระบบที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

4) เพื่อเป็นเครื่องมือการเผยแพร่ให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของวัฒนธรรม ประเพณีวิถีชีวิตกับสาธารณชนภายนอกจะเห็นได้ว่าในมิติของชุมชนไม่ได้มองเรื่องราวได้เป็นเรื่องหลัก ผิดกับในระดับนโยบายการท่องเที่ยวมักจะทำให้ความสำคัญเรื่องราวได้เป็นอันดับแรก หากเอาคุณค่า วิถีคิดที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญในสังคมไทย อันได้แก่ การมีน้ำใจ ความเอื้ออารี ประกอบกับการมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ความรักในศิลปวัฒนธรรม อันเป็นทุนทางสังคมของคนไทย ก็จะทำให้การริเริ่มและมองการท่องเที่ยวได้ถูกทิศทางยิ่งขึ้น

2.4.5 องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีอยู่ 4 ด้าน กล่าวคือ

- 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม
- 2) องค์กรชุมชน
- 3) การจัดการ
- 4) การเรียนรู้

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ได้แก่ ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

ด้านองค์กรชุมชน ได้แก่ ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และมีทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของ และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

ด้านการจัดการ ได้แก่ มีกฎ กติกา ในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน และสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

ด้านการเรียนรู้ ได้แก่ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกัน วัฒนธรรมธรรมชาติและสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนเรื่องจิตวิญญาณของชุมชน ในการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอกควรเชื่อมโยงให้เห็นการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันในภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างคุณภาพใหม่ของการท่องเที่ยวให้มีความหมายมากกว่าการพักผ่อน ความสนุกสนาน และความบันเทิง หากได้เปิดมิติของการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเคารพคนในท้องถิ่น

2.4.6 หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมีหลักการดังนี้

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ
- 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ
- 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
- 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต

- 5) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
- 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
- 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
- 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไปกระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

บทสรุป

- การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีเป้าหมายอยู่ที่การอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนภายใต้เงื่อนไข การบีบคั้นจากนโยบาย ที่ทำให้มีการแข่งขันทรัพยากร (ความรู้ อำนาจ กฎหมายอยู่ในมือของภาครัฐ) เช่น ความขัดแย้งเรื่องไร่มุมนเวียน การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนถูกมองว่าเป็นตัวรื้อถอน
- การจัดการทรัพยากรควรมองที่ ได้แก่ ความเป็นชุมชน วัฒนธรรมชนเผ่า และกฎหมายบางอย่างไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชนเผ่า
- เกิดเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยว โดยสร้างผลกระทบคือ พื้นวิถีชีวิต เกิดรายได้เสริมหน่วยงานและบุคคลภายนอกเข้าใจวิถีชีวิต
- กระบวนการทำงานของโครงการในประเด็นการท่องเที่ยว
- สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างหมู่บ้าน, องค์กรท้องถิ่น, ภาคเอกชน
- พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน/ของที่ระลึก

2.5 ข้อมูลชุมชนหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

2.5.1 บริบทของชุมชนบ้านหนองแม่นา

บ้านหนองแม่นา เดิมเป็นพื้นที่อาศัยของชาวเขาเผ่าม้งและเผ่าต่าง ๆ ทำกินมาก่อน ต่อมา รัฐบาลได้จัดพื้นที่บ้านหนองแม่นาให้กับทหารปลดประจำการและราษฎรอาสา ได้ทำกิน

บ้านหนองแม่นาเป็นชุมชนเล็ก ๆ มีประชากรประมาณ 350 คน ในปี พ.ศ. 2545 บ้านหนองแม่นา ได้จัดตั้งกลุ่มการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ทำการวิจัยในพื้นที่และชุมชน ซึ่งมีสำนักงานกองทุนวิจัย (สกว.) คอยเป็นพี่เลี้ยงและให้ความรู้ อนุรักษ์ และดูแลต้นน้ำ พิษพรรณ แมลง สัตว์ สมาชิกกลุ่มมีจำนวน 84 คน ฝ่ายบริหาร 9 คน โดยมีเป้าหมายในการขับเคลื่อนให้เกิดการสร้างและพัฒนาระบบการประสานงานความร่วมมือเครือข่ายจัดการท่องเที่ยวทางนิเวศ อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ป่า น้ำ แมลงและสัตว์

2.5.2 อัตลักษณ์ของชุมชน

ด้วยความหลากหลายของคนในชุมชน ที่มาจากราชภูมิต่างกันที่ขึ้นมาช่วยรบ และทหารที่ขึ้นมาปฏิบัติหน้าที่ในบริเวณนี้ จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สัมผัสสามสามัคคี มีลำน้ำแจ่มเป็นแหล่งในการดำรงชีพ สามารถใช้ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร และที่สำคัญในลำน้ำแจ่มมีแมงกะพรุนซึ่งเป็นแมงกะพรุนน้ำจืด จะอยู่บริเวณหน้าวัดหนองแม่นาซึ่งจะมีให้เห็นในช่วง เดือน กุมภาพันธ์ – มีนาคม ของทุกปี เท่านั้น

ประชาชนในหมู่บ้านหนองแม่นา ล้วนแต่ใส่ใจเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ โดยได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มชุมชนอนุรักษ์ป่าตำบลหนองแม่นาที่พร้อมให้ข้อมูล และข้อเสนอแนะแก่นักท่องเที่ยวถึงเรื่องราว วัฒนธรรมความเป็นอยู่และท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ว่าจะท่องเที่ยว นั่งเรือ ดูนก ชมไม้ดอกไม้ป่านานาพันธุ์

การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ “กลุ่มชุมชนอนุรักษ์ป่าหนองแม่นา” ซึ่งได้รับรางวัลการบริหารจัดการดีเด่นจาก “กรมการท่องเที่ยว”

โสมสเดย์ “บ้านหนองแม่นา” ได้รับมาตรฐานโสมสเดย์ไทยครั้งแรกในปี พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน

2.5.3 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

งานประเพณีทำบุญกลางบ้าน

เป็นการทำบุญตลอดจนบูชาและอุทิศส่วนกุศลให้พระภูมิเจ้าที่ เจ้ากรรมนายเวร เพื่อขอความคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุขและประสบความสำเร็จรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน ขับไล่สิ่งเลวร้ายต่าง ๆ ที่ผ่านมาให้หมดสิ้นไปด้วยการสะเดาะเคราะห์ และขอให้ฝนตกตามฤดูกาล อันจะทำให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์กระทำพิธีประมาณกลางเดือน 3 โดยให้ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือชาวบ้านกำหนดวันทำบุญโดยถือเอาวันสะดวกและวันว่าง ใช้สถานที่ที่เป็นที่ว่างกลางหมู่บ้าน พิธีกรรมจะเริ่มเมื่อสวดมนต์เย็นในบริเวณพิธี พระสงฆ์ประมาณ 9 รูป หรือมากกว่ามาสวดมนต์เย็น หลังจากนั้นจะมีการละเล่นในหมู่บ้านและตอนเช้าวันรุ่งขึ้นมีการสวดมนต์ทำบุญเลี้ยงพระ ชาวบ้าน

จะนำอาหารมาถวายพระและจะแบ่งอาหารใส่กระทงใบตอง วางลงบนกระทงกาบกล้วยรูปสี่เหลี่ยม และใช้กาบกล้วยตัดเป็นรูปคน หรือใช้ดินเหนียวปั้นวางลงในกระทงจุดธูปดอกเดียวปักลงในกระทง และนำไปวางไว้ที่ทิศตะวันตก เมื่อพระฉันอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้วจะนำน้ำมารูปละ ๑ แก้ว ยื่นเป็นวงกลมแล้วสวดมนต์กรวดน้ำราดลงไป ในกระทง บางแห่งอุทิศให้คนอยู่บางแห่งอุทิศให้คนตาย เสร็จแล้วจะนำกระทงไปวางทิ้งบริเวณพื้นที่ทางสามแพร่ง หลังจากเสร็จพิธีชาวบ้านจึงร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน ได้ถามความเป็นอยู่ตลอดจนแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน หรืออาจจะมีการละเล่นต่าง ๆ

พิธีเลี้ยงแม่ย่า

ภาพที่ 2.1 ศาลแม่ย่า

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา, 2562: ออนไลน์

เป็นพิธีเลี้ยงศาลแม่ย่าซึ่งเป็นศูนย์รวมใจ ที่ชาวบ้านหนองแม่นา ให้ความสำคัญพรศรัทธา เป็นอย่างสูง เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในตำบลหนองแม่นา พิธีการเลี้ยงแม่ย่านี้จะ ทำกันในเฉพาะในชุมชน

งานแข่งขันกีฬาประจำหมู่บ้านทุกปี

มีการจัดการแข่งขันกีฬาหมู่บ้านปีละ 1 ครั้ง เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม และความสามัคคีของชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมพลานามัยของประชาชนให้แข็งแรง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นาเป็นผู้ดำเนินการ

ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์คล้าย ๆ กับสงกรานต์ของคนไทยทั่วประเทศ นั่นคือ มีพัฒนาการเริ่มต้นจากการทำบุญตักบาตร ปล่อยนกปล่อยปลา ก่อเจดีย์ทราย รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ จากนั้น ก็ได้พัฒนามาเรื่อย ๆ จนมีกิจกรรมการเล่นน้ำสาดน้ำกัน เพื่อความสนุกสนาน จนเป็นที่นิยมและดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ซึ่งกิจกรรมทั้ง 2 มิตินั้น ปัจจุบันนี้ก็ถือว่าเป็นกิจกรรมที่ขาดไม่ได้ไปแล้วสำหรับประเพณีสงกรานต์ในทุก ๆ แห่ง ซึ่งเมื่อครั้งผมเป็นนายกเทศมนตรีเมืองเพชรบุรีอยู่นั้น ก็ได้มีโจทย์สำคัญที่จะต้องจัดการ นั่นคือการจัดการสงกรานต์ที่จะต้องมีความสมดุลของกิจกรรมทั้งด้านอนุรักษ์ประเพณีและด้านความสนุกสนานในการเล่นน้ำ อันจะทำให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกกลุ่มได้พึงพอใจ ในสมัยก่อน สงกรานต์เมืองเพชรบุรี ก็จะมีขบวนแห่พระพุทธรูปมหาธรรมราชารอบเมืองเพื่ออัญเชิญมาให้ประชาชนได้สรงน้ำ ซึ่งในขบวนแห่ก็จะมีละเล่นชนิดหนึ่งที่เรียกว่า “หัวโต” ประกอบขบวนอยู่ด้วยตลอดมา ขบวนแห่หัวโตในสมัยก่อนจะเป็นที่นิยมกันอย่างมากในการร่วมขบวนแห่นาค ขบวนแห่ผ้าป่า รวมทั้ง ขบวนแห่สงกรานต์ด้วย หลังจากพิธีสรงน้ำพระพุทธรูปมหาธรรมราชาเสร็จ ก็จะมีการรวมญาติ ทำพิธีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ก่อเจดีย์ทราย ทำบุญปล่อยนกปล่อยปลา ตามวัดวาอารามต่าง ๆ โดยทั่วไป จากนั้น ประชาชนโดยเฉพาะวัยรุ่น เด็ก เยาวชน ก็จะสนุกสนานกับการเล่นสาดน้ำกัน โดยบางกลุ่มจะตั้งเป็นขุุ่มเล่นน้ำตามจุดต่าง ๆ ทั่วเมืองคอยสาดน้ำคนที่ผ่านไปมา มีการเปิดเพลงเต้นและเลี้ยงสังสรรค์กันอย่างสนุกสนาน บางกลุ่มก็จะนิยมใช้รถยนต์กระบะเปิดท้ายบรรทุกถังน้ำ นำคนเล่นน้ำขึ้นด้านหลังและขับเล่นน้ำไปตามจุดต่าง ๆ รอบเมือง

พิธีทำบุญอนุสรณ์สถานพันตรีทองแดง บุญญานุสนธิ์

ภาพที่ 2.2 อนุสรณ์สถานพันตรีทองแดง บุญญานุสนธิ์

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา, 2562: ออนไลน์

อนุสรณ์สถานพันตรีทองแดง บุญญานุสนธิ์สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ความดี ความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว และเสียสละอย่างสูงของพันตรีทองแดง บุญญานุสนธิ์ ที่นำกำลังพลออกปราบปรามผู้ไม่หวังดีกับประเทศชาติตามแผนผาเมืองฝืดจี้ก เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2524 โดยจะมีการทำบุญสมโภชน์อนุสรณ์สถานแด่อนุสาวรีย์ พันตรีทองแดง บุญญานุสนธิ์

ผลิตภัณฑ์จากชุมชน

ภาพที่ 2.3 ผลิตภัณฑ์ชุมชน (ไม้กวาด)

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา, 2562 :ออนไลน์

ภาพที่ 2.4 ผลิตภัณฑ์ชุมชน (ชาใบหม่อน)

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา, 2562 :ออนไลน์

ภาพที่ 2.5 ผลิตภัณฑ์ชุมชน (ข้าวเหนียวดำลิ้มฟัว)

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา, 2562 :ออนไลน์

ภาพที่ 2.6 ผลิตภัณฑ์ชุมชน (โฮมสเตย์)

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา, 2562 :ออนไลน์

2.5.4 ข้อมูลด้านประชากรของชุมชน

จากข้อมูล จปฐ. ปี 2561 พบว่า จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 96 ครัวเรือน ประกอบด้วย

- ประชากรชาย 168 คน หญิง 159 คน รวม 327 คน
- จำนวนผู้สูงอายุ 37 คน ผู้พิการ 17 คน ผู้ด้อยโอกาส 17 คน
- ผู้นำชุมชน ได้แก่ นายสุรินทร์ สุขมี ผู้ใหญ่บ้าน
- การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม
- อัตราจ้างแรงงานในหมู่บ้าน วันละ 300 บาท
- ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น (ปราชญ์ชาวบ้าน) ดังนี้

1. ด้านแพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอยาพื้นบ้าน
2. ผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น
3. งานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม จักสาน ทอผ้า เป็นต้น
4. ผู้มีความสามารถด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี
5. ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม

2.5.5 ลักษณะการมีส่วนร่วมที่มีปัญหาและควรได้รับการพัฒนา

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการลงพื้นที่หาข้อมูลจากชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นปัญหาและควรได้รับการพัฒนา สรุปได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า จะเป็นในลักษณะบทบาทในการวางแผนและการจัดการเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชน ประชาชนจะมีบทบาทค่อนข้างน้อย
2. ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมน้อยเนื่องจากการบริหารการจัดการมีเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวและหน่วยงานท้องถิ่นภาครัฐดูแล
3. การจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนเกิดจากคนภายนอกหรือหน่วยงานภายนอกเข้ามา มีบทบาทในการดำเนินการ คนในชุมชนเป็นเพียงผู้เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งทำให้คนในชุมชนไม่เกิดความตระหนักเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการทำงานแบบมีส่วนร่วมมากนัก

2.5.6 ด้านการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนของบ้านหนองแม่นา มีมากมายทั้ง ภูเขา น้ำตก แก่ง ทุ่งหญ้าอีกทั้งยังมีงานประเพณีต่าง ๆ ส่งผลทำให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนมีอย่างหลากหลาย ทั้ง เดินป่าศึกษาธรรมชาติสนุกสานกับการเล่นน้ำตก ชมกุหลาบหินเบ่งบาน ล่องเรือ

ชมธรรมชาติชมแมงกะพรุนน้ำจืด ชมปลาที่วังมัจฉา ฝึกลือหลากหลายพันธุ์ นั่งรถ ทำการเกษตรชมพื้นที่ทำการเกษตรปลอดสารรูปแบบผสมผสาน ชมการสาธิตการเลี้ยงไหมเลือกผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก และบริการนวดแผนไทย นวดเพื่อสุขภาพ พร้อมกันนี้หากนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักแบบสบาย ๆ แบบโฮมสเตย์ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมความเป็นอยู่และท่องเที่ยวป่า นั่งเรือ คุณก ชมพันธุ์ไม้ รวมถึงรับประทานอาหาร ผักธรรมชาติ ที่ปลอดสารพิษ และเมนูอาหารตามที่ท่านต้องการที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ปลาจากลำน้ำเข็กสด ๆ หรือไก่บ้านย่าง กลุ่มชุมชนคนรักษ์ป่าตำบลหนองแม่นาได้จัดให้มีไว้พร้อมบริการด้วย ค่าบริการราคาคืนละ 300 บาท พร้อมอาหารเช้า

นอกจากนี้ยังสามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่บริเวณใกล้เคียง มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง และอยู่นอกเขตอุทยานฯ บริเวณ แก่งบางระจัน โดยมีจุดเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น ทุ่งแสลงหลวง ทุ่งนางพญา แก่งวังน้ำเย็น ทุ่งนา ผกก. ทุ่งโนนสน หนองชะเม็ก และน้ำตกโคกหัวแหวน - คลองด่านช้าง - โลกเครือเชียง - ปางพวงมาลัย

ภาพที่ 2.9 นั่งเรือพายล่องลำน้ำเข็ก

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา, 2562 :ออนไลน์

ภาพที่ 2.10 ผีเสื้อนานาพันธุ์ตามสองฝั่งลำน้ำแจ็ก

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา, 2562 :ออนไลน์

ภาพที่ 2.11 นั่งรถทำการเกษตรหรือรถอีโก้ง

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา, 2562 :ออนไลน์

ภาพที่ 2.12 ล่องเรือชมแมงกะพรุนน้ำจืดตามฤดูกาล

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา, 2562 :ออนไลน์

ภาพที่ 2.13 จุดชมทะเลหมอก

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา, 2562 :ออนไลน์

2.5.7 การเดินทาง

จากจังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้ทางหลวงหมายเลข 21 (หล่มสัก-สระบุรี) ไปทาง อำเภอหล่มสัก เมื่อถึงสี่แยกบ้านนางั่ว (ประมาณ กิโลเมตรที่ 238) จะพบทางแยกอยู่ด้านซ้ายมือเป็นทางขึ้นสู่อำเภอเขาค้อ เป็นทางหลวงหมายเลข 2258 ผ่านทางแยกบ้านสะเดาะพงษ์ไปหนองแม่นาระยะทาง

ประมาณ 30 กิโลเมตร จะพบที่ทำการกลุ่มชุมชนคนรักษ์ป่าหนองแม่นา อยู่ใกล้กับหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง หน่วยหนองแม่นามีรถรับจ้างเหมาจากอำเภอเขาค้อไป

2.5.8 ความพิเศษของชุมชน

- 1) อากาศและธรรมชาติที่หาดูได้ยาก เหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พื้นที่ธรรมชาติ สันโดษไม่ใช้ยานยนต์
- 2) การจัดการการท่องเที่ยวได้ชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์อื่น ๆ ของการจัดการพื้นที่อนุรักษ์และแหล่งธรรมชาติต่าง ๆ
- 3) ลักษณะที่ตอบสนองต่อประสบการณ์ท่องเที่ยวได้หลากหลายมากขึ้น นำไปสู่ความพึงพอใจและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าของนักท่องเที่ยว

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นุชประวีณ์ ลิขิตศรันย์ (2562) ได้ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตร พบว่า

- 1) ด้านทำเลที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งอยู่บนถนนสายหลัก 2) ด้านสภาพของแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวภายในจังหวัดพิจิตร เนื่องจากมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พักริเวณแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว แต่มีบางแห่งยังขาดการจัดการด้านที่พักให้ได้มาตรฐาน 4) ด้านระบบสาธารณูปโภคของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ไฟฟ้า ประปา มีศักยภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก 5) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนในพื้นที่มีความตื่นตัวและสนใจเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวในระดับมาก 6) ด้านโอกาสในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดพิจิตรมีบทบาทในการพัฒนาและบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ 7) การท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตรยังขาดการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในเรื่องการเผยแพร่ข้อมูลที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดสู่สายตา นักท่องเที่ยวและผู้เยี่ยมชม จึงส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวยังไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

จากการทบทวนวรรณกรรมนี้ ในภาพรวมสรุปได้ว่า ผู้วิจัยได้แบ่งระดับการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจากการสำรวจออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับมาก ปานกลาง และน้อย ภาพรวมจากการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตรอยู่ในระดับปานกลาง

จิตติมา ดำรงวัฒนะ และคณะ (2561) ได้ศึกษาการประเมินศักยภาพความพร้อมรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการเรียนรู้ กรณีศึกษา : ผู้นำชุมชน อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ศักยภาพความพร้อมรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า อยู่ในระดับมากและมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพความพร้อมรองรับการท่องเที่ยว

โดยชุมชนด้านการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า เนื่องจากมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีเหตุการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ควรส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ ร่วมกับคนในชุมชน ภายใต้กฎ และระเบียบการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ และรับรู้ ร่วมกันเหมือนกับคนในชุมชน ควรส่งเสริมความรู้เรื่องการลดมลภาวะ หรือขยะมูลฝอยที่ทำลาย สภาพแวดล้อมให้กับนักท่องเที่ยว และคนในชุมชน

จากการทบทวนวรรณกรรมนี้ ในภาพรวมสรุปได้ว่า การประเมินศักยภาพความพร้อมรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านการเรียนรู้ กรณีศึกษา : ผู้นำชุมชน อำเภอพิปูน จังหวัด นครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.04, S.D. = 0.60) “ปานกลาง ” โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยการประเมินศักยภาพความพร้อมรองรับการท่องเที่ยว โดยชุมชนด้านการเรียนรู้ คือ ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด, ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ระดับมาก, ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง, ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ระดับน้อย และค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

ธนพล จันทร์เรืองฤทธิ์ (2561) ได้ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการร้านค้า และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สังเกตการณ์ภายในชุมชน และสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเริ่มจากผู้นำชุมชนวางแผนที่จะรื้อฟื้นชุมชนเก่าหลังจากที่เกิดเหตุการณ์ ไฟไหม้ และได้รับความร่วมมือจากกระทรวงพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี หลังจากนั้นได้มีการรวมหุ้น เพื่อนำเงินมาพัฒนา ซ่อมแซม ชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยผู้ถือหุ้นคือผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน รวมทั้งผู้คนภายนอกชุมชนที่มีความประสงค์จะช่วยเหลือชุมชนริมน้ำจันทบูร และจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ ผู้นำชุมชนได้ให้ความเห็นว่า “สิ่งที่ปัญหาหลักคือการพัฒนาโดยใช้การตลาด เพื่อสร้างความนิยมด้านการท่องเที่ยวจนเกินไป หรือชุมชนเน้นการออกสื่อมากจนเกินวัตถุประสงค์ของกลุ่มอาสาสมัคร เช่น การใช้คำในการโฆษณาเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจนเกินความเป็นจริงทั้งนี้ กลุ่มอาสาสมัครต้องการเพียงเน้นความดั้งเดิมของชุมชนและไม่ต้องการให้ผู้ที่หวังผลกำไรเข้ามา ก้าวล้ำความเป็นตัวตน ความโบราณของชุมชน โดยทางผู้นำชุมชนต้องการให้ชุมชนคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมเดิม ๆ ประเพณีเดิม ๆ ซึ่งจะเป็นเสน่ห์ดึงดูดให้ผู้คนมาท่องเที่ยวด้วยตัวของมันเอง”

ข้อดีและข้อเสียในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งผู้นำชุมชนต้องการให้ชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนที่ยังคงดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม โดยให้มีการพัฒนาต่อไปแต่ไม่เน้นการตลาดที่ใช้การโฆษณาเกินจริงหรือการขายชุมชนเพื่อสร้างประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยว เช่น โฆษณาการท่องเที่ยวที่ทำให้ดูน่าสนใจแต่เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว พบว่า ไม่ได้มีความน่าสนใจเหมือนที่ได้เห็นในโฆษณา จึงพบว่าเป็นชุมชนเก่าธรรมดา ไม่ได้หวือหวามาก แต่นักท่องเที่ยวก็ยังชื่นชอบในชุมชนแห่งนี้เนื่องจากยังคงอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนไว้

นางวิญ วงศ์ประทุม และคณะ (2561) ได้ศึกษาการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่บ้านวาปี จังหวัดเชียงราย พบว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านดอยวาปี โดยรวมมีศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ในระดับต่ำมีค่าคะแนนเท่ากับ 40.19 จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน อยู่ในระดับควรปรับปรุง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบในรายประเด็นทั้ง 4 ด้าน มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยศักยภาพในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีค่าคะแนน สูงสุดคือ 14.6 รองลงมาได้แก่ ศักยภาพด้านการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและศักยภาพการบริการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีค่าคะแนน 9.6 และศักยภาพอันดับสุดท้าย ได้แก่ ศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีค่าคะแนน 6.39 ข้อเสนอแนะจากการศึกษาหมู่บ้านวาปีควรมีการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มีความเด่นชัด โดยกำหนดอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวให้ชัดเจนและเร่งดำเนินการพัฒนาด้านมาตรฐานการให้บริการการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และกิจกรรมการนำเที่ยวในชุมชน ควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพของมัลติเทสต์ท้องถิ่นหรือนักสื่อความหมายเพื่อถ่ายทอดข้อมูลการท่องเที่ยวและแนะนำกิจกรรมการท่องเที่ยวให้แก่ผู้มาเยือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรมนี้ ในภาพรวมสรุปได้ว่า โดยรวมหมู่บ้านวาปีมีศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอยู่ในระดับต่ำ เกณฑ์การประเมิน คือ 3 = ศักยภาพการจัดการสูง, 2 = ปานกลาง, 1 = ต่ำ, 0 = ไม่มีศักยภาพ โดยกำหนดค่าคะแนนเท่ากับ 40.19 โดยแบ่งระดับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ศักยภาพระดับดีเยี่ยม ค่าคะแนน 81 - 100 คะแนน ศักยภาพระดับดีมาก ค่าคะแนน 71 - 80 คะแนน ศักยภาพระดับดี ค่าคะแนน 61 - 70 คะแนน ศักยภาพระดับปานกลาง ค่าคะแนน 51 - 60 คะแนน และศักยภาพระดับควรปรับปรุง ค่าคะแนน 0 - 50 คะแนน

ปทุมพร แก้วคำ และคณะ (2561) ได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านฮ่องแฮ่ พบว่า ชุมชนมีศักยภาพในระดับสูง ด้วยทุนทางสังคมเดิม ที่ชุมชนมีความสามัคคีและมีความ

เข้มแข็งในการร่วมกันพัฒนาชุมชนจนเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง และยังเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในโครงการปลูกผักปลอดสารพิษเพื่อนำส่งให้แก่ศูนย์จักรพันธ์เพ็ญศิริและโครงการหลวง นอกจากนี้แล้วยังมีหลายโครงการของหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลจากความสามัคคี ความเข้มแข็งของชุมชนเอง ซึ่งจะนำหมู่บ้านไปสู่ความยั่งยืน อาทิ ธนาคารไข่ หน้าบ้านหน้ามอรรู้กินได้ กิจกรรมปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่ กลุ่มลูกประคบสมุนไพร การคัดแยกขยะ ศูนย์เรียนรู้เลือกอก ธนาคารข้าว กลุ่มเลี้ยงไก่กระดุกดำ เป็นต้น ผลจากการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านฮ่องแฮ่พบว่า มีการพัฒนาเป็นขั้นตอนโดยชุมชนได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยว หลังจากนั้นได้กำหนดขั้นตอนของการพัฒนา โดยวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน และศึกษาฐานหมู่บ้านต้นแบบ ได้แก่ บ้านสันทางหลวง บ้านท่าขันทอง และคอยสะงัว อำเภอเชียงแสน เพื่อให้เห็นความแตกต่าง แนวความคิดจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสนทนา การเสวนาเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยได้นำความรู้และแนวความคิดมาพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตามแนวทางของบ้านฮ่องแฮ่ ซึ่งชุมชนได้เลือกใช้ศักยภาพของชุมชนกำหนดจุดการศึกษา ฐาน หรือจุดท่องเที่ยว ได้แก่ เกษตรผสมผสาน อธิบายสมุนไพร ปรุงยาสมุนไพร การเลี้ยงกระดุกดำ ไม้กวาด การทำลูกประคบ การเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่พื้นเมือง กลุ่มจักสาน ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนข้าวประจำหมู่บ้าน กลุ่มเลือกอก และจุดสาธิตการทำปุ๋ยหมัก เมื่อกำหนดแล้วได้ทดลองทำรายการนำเที่ยวครึ่งวัน 2 รายการและพัฒนาศักยภาพบุคลากรชุมชน โดยการอบรมพัฒนาการเป็นผู้นำเที่ยวท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการพัฒนาศักยภาพทางด้านโฮมสเตย์จะมีการพัฒนาในโครงการต่อไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยที่ชุมชนสามารถรองรับและพัฒนาได้ตามศักยภาพและความพร้อมของตนเอง

วณิชยา วิบูลย์ศิลป์ และคณะ (2560) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติหมู่บ้านคีรีวง ตำบลท่าโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า 1) ด้านภาวะผู้นำ ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านคีรีวงมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยความร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านคีรีวงให้สามารถพึ่งตนเองได้ เริ่มต้นกลุ่มชาวบ้านที่ปลูกสมุนไพร แพทย์แผนไทย มีแนวคิดพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งโดยเริ่มจากฐานของครอบครัว ให้ทุกครอบครัวมีความเข้มแข็ง ด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง วัฒนธรรม ประเพณี โดยมีดำเนินการแรกคือเอาวัตถุดิบทางการเกษตรที่ทิ้งเปล่า มาสร้างมูลค่า นั่นคือการแปรรูปเปลือกมังคุดเป็นสบู่ แชมพูสมุนไพรเปลือกมังคุดและสั้มแขก จนมีคณะศึกษาดูงานด้านธุรกิจชุมชนจากสถานที่ต่าง ๆ มากมาย มีชื่อเสียงโด่งดัง กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในปัจจุบัน 2) ด้านการมีส่วนร่วม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติหมู่บ้านคีรีวง มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยการรับความคิดเห็นผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้านของตำบล ด้านการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติมาจัดทำ

แผนพัฒนา เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จากนั้นก็ดำเนินการตามขั้นตอน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และมอบหมายผู้เกี่ยวข้องดำเนินการและแจ้งแก่ประชาชนทราบ

3) ด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านทรัพยากร ด้านการบริหารจัดการ มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ อย่างสมดุล บุคลากรมีความรู้ความสามารถ โดยผู้นำชุมชนภาครัฐ ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณ ในการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่งดงาม มีอากาศและทิวทัศน์ที่สวยงาม และมีการบริหารจัดการที่ดี ส่งผลให้หมู่บ้านคีรีวงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางธรรมชาติของจังหวัดนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน

4) ด้านทุนทางสังคมและต้นทุนทางธรรมชาติ ต้นทุนทางสังคมและต้นทุนทางธรรมชาติมีผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หมู่บ้านคีรีวงเป็นอย่างมาก เนื่องจากความร่วมมือทางสังคมจากผู้เกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย ได้ผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน กรรมการชุมชน ตลอดจนสมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยกันคิด อีกทั้งมีต้นทุนทางธรรมชาติที่สวยงาม มีความอุดมสมบูรณ์ มีอากาศที่บริสุทธิ์จึงดึงดูดให้ผู้คนมาท่องเที่ยวจำนวนมากมาย

สุมาลี นันทศิริพล (2560) ได้ศึกษาศึกษาภาพการจัดการบริการผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า ตัวแปรกระบวนการบริการที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารมีอิทธิพลต่อศักยภาพการจัดการบริการของแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุดร้อยละ 21.2 ($B=0.212$) ตัวแปรกระบวนการบริการที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเจ้าของมีอิทธิพลต่อศักยภาพการจัดการบริการขนส่งเพื่อการท่องเที่ยวมากที่สุดร้อยละ 26.7 ($B=0.267$) และมีอิทธิพลต่อศักยภาพการจัดการบริการของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นมากที่สุดเช่นกัน คือร้อยละ 29.2 ($B=0.292$) ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ ชุมชนควรรักษาสถาปัตยกรรมดั้งเดิม สร้างการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในกิจกรรมท่องเที่ยว จัดป้ายให้ความรู้แนะนำเส้นทางท่องเที่ยว สร้างความร่มรื่น ดูแลความสะอาด ควบคุมราคาการขนส่งและสินค้า เพิ่มรถประจำทาง จัดระเบียบร้านค้าและส่งเสริมการผลิตสินค้าท้องถิ่น

ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ และคณะ (2560) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การท่องเที่ยวตามข้อมูลพื้นฐานของชุมชนอโยธยา มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว 3 องค์ประกอบ คือ มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว มีศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และมีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้กระบวนการศึกษาการมีส่วนร่วม 5 องค์ประกอบ พบว่า ด้านความภาคภูมิใจต่อชุมชนและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ประชาชนมีความภาคภูมิใจในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากเห็นว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิด

เศรษฐกิจที่มั่นคงภายในชุมชน ประชาชนทุกคนจึงมีหน้าที่เป็นหูเป็นตาสอดส่องความเรียบร้อยของชุมชนและการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้านการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ประชาชนมีบทบาทหน้าที่น้อยเนื่องจากการจัดการและการวางแผนส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐและผู้นำชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยเนื่องจากการบริหารจัดการจัดการมีเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวและหน่วยงานท้องถิ่นภาครัฐดูแล ด้านการแบ่งปันประโยชน์และกระจายรายได้ คนในชุมชนส่วนหนึ่งรับจ้างขายสินค้าหรือรับจ้างผลิตสินค้าจำหน่ายให้กับร้านค้าในตลาดน้ำ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน ประชาชนมีส่วนร่วมในการลงมติในที่ประชุมตามโอกาสที่มีการเรียกประชุมของหมู่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ ซึ่งพื้นที่แห่งนี้มีศักยภาพการท่องเที่ยว แต่ยังคงได้รับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา และด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ประชาชนในชุมชนจะต้องให้ความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้หน่วยงานท้องถิ่นเข้าให้ความรู้ทางการท่องเที่ยว

กัลยา สว่างคง (2558) ได้ศึกษาการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกในจังหวัดสระบุรี พบว่า ในภาพรวมน้ำตกเจ็ดสาวน้อยมีคะแนนเฉลี่ยศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูงที่สุด รองลงมาคือ น้ำตกเจ็ดคด น้ำตกมวกเหล็ก และน้ำตกคงพญาเย็น ตามลำดับ โดยเมื่อพิจารณาศักยภาพทางการท่องเที่ยวเป็นรายด้านพบว่า น้ำตกเจ็ดสาวน้อยและน้ำตกเจ็ดคดมีศักยภาพเด่นในด้านเดียวกันคือด้านคุณค่าและความดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ในขณะที่น้ำตกมวกเหล็กมีศักยภาพเด่นในด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และน้ำตกคงพญาเย็นมีศักยภาพเด่นในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น สำหรับข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกในจังหวัดสระบุรีในมุมมองของนักท่องเที่ยวนั้น ในภาพรวมของแหล่งท่องเที่ยวทุกแหล่งควรเน้นในด้านการบริหารจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรมนี้ ในภาพรวมสรุปได้ว่า ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก 4 แห่ง ในจังหวัดสระบุรี ในภาพรวมค่อนข้างสูง โดยใช้ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวมิถุภัณฑ์ประเมินผลและความหมายของระดับคะแนน คือ 1.00 – 1.50 หมายถึง ต่ำ 1.51 – 2.50 หมายถึง ค่อนข้างต่ำ 2.51 – 3.50 หมายถึง ปานกลาง 3.51 – 4.50 หมายถึง ค่อนข้างสูง และ 4.51 – 5.00 หมายถึง สูง

เสาวคนธ์ เหลืองทองคำ และคณะ (2558) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน:กรณีศึกษาอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางคือ ด้านการติดตามประเมินผล อยู่ลำดับที่แรก รองลงมา คือ ด้านการปฏิบัติกิจกรรม ด้านการค้นหาปัญหา และด้านการวางแผน ประชาชนที่มีเพศ อายุระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประชาชนเสนอแนะแนวทางโดยให้ประชาชนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีแนวทางฟื้นฟูอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน ให้มีคุณภาพมาตรฐานและมีความยั่งยืน

คมลักษณ์ สงทิพย์ (2557) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา ตลาดน้ำวัดตะเคียน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำวัดตะเคียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านของการมีส่วนร่วม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มากที่สุด โดยรวมอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับน้อย และด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ ในด้านความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชน พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 15.28 (ระดับความรู้ความเข้าใจมาก) เจ้าหน้าที่รัฐจะเป็นตัวกลางระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ โดยปฏิบัติงานมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ ส่วนผู้นำชุมชนจะเป็นผู้บริหารดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว

ไบเฟิร์น วงษ์บัวงาม และคณะ (2556) ได้ศึกษาการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โครงการที่ได้รับรางวัลจากการประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภาคการเกษตรในเขตกรุงเทพและปริมณฑล พบว่า จุดแข็งของทั้ง 2 แห่งคือ การที่เกษตรกรมีความรู้ความชำนาญ มีประสบการณ์ในด้านการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ทำให้สวนเกษตรมีผลผลิตที่มีคุณภาพดี และเกษตรกรทั้งคู่ยังมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นนำไปปฏิบัติตามได้ อีกทั้ง การได้รับรางวัลเพื่อเป็นการประกันคุณภาพที่ดีของแหล่งเกษตรกรรม และการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จุดอ่อน คือ การขาดการบริการแก่นักท่องเที่ยว ในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น แหล่งที่นั่งพักผ่อน ห้องน้ำในสวนเกษตร และบุคลากรที่คอยดูแลให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว อีกทั้ง พื้นที่เกษตรในบริเวณ

ใกล้เคียงไม่ได้จัดตั้งเป็นเครือข่ายเพื่อการท่องเที่ยวแหล่งเกษตรกรรมทั้ง 2 แห่ง มีผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อยู่ในระดับปานกลาง คือมีคะแนน 2.24 และ 2.11 ตามลำดับ ซึ่งมีศักยภาพสูงสุดด้านศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเหมือนกัน และศักยภาพต่ำสุดด้านศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากการทบทวนวรรณกรรมนี้ ในภาพรวมสรุปได้ว่า แหล่งเกษตรกรรมทั้ง 2 แห่ง มีศักยภาพสูงสุดด้านศักยภาพการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเหมือนกัน มีคะแนนการประเมินสูงสุดในด้านการได้รับรางวัล หรือ ใบประกาศเกียรติคุณ มีคะแนนประเมินเท่ากันคือเต็ม 3 คะแนน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ ค่าคะแนน 1 = ศักยภาพต่ำ ค่าคะแนน 2 = ศักยภาพปานกลาง และค่าคะแนน 3 = ศักยภาพสูง การหาค่าเฉลี่ย (คะแนนสูงสุด – คะแนนต่ำสุด) โดยมีเกณฑ์

จำนวนชั้น

คะแนนของค่าเฉลี่ย คือ คะแนนระหว่าง 2.34- 3 คะแนน มีศักยภาพระดับสูง คะแนนระหว่าง 1.67-2.33 คะแนน มีศักยภาพระดับปานกลาง คะแนนระหว่าง 1-1.66 คะแนน มีศักยภาพระดับต่ำ

ณิชชา ปิยวุฒิสกุล (2556) ได้ศึกษาการประเมินศักยภาพของที่อยู่อาศัยเพื่อการพัฒนาเป็นโฮมสเตย์ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมู่ที่ 3 ตำบลคลองเขื่อน อำเภอคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ชาวบ้านในพื้นที่ศึกษามีความสนใจที่จะทำที่พักให้เป็นโฮมสเตย์ เนื่องจากว่ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวตลอดช่วงฤดูกาลตลอดทั้งปี อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังมีความประสงค์ที่จะพักอาศัยในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบ โฮมสเตย์จึงยิ่งเป็นแรงผลักดันให้ชาวบ้านมีความสนใจที่จะปรับบ้านให้เป็นโฮมสเตย์ อย่างไรก็ตามการที่จะปรับบ้านให้เป็นโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในอนาคตได้นั้นจำเป็นต้องมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำโฮมสเตย์และลักษณะบ้านนั้นจะต้องมีความพร้อมและตรงตามมาตรฐานของโฮมสเตย์ไทย ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการประเมินศักยภาพที่อยู่อาศัยเพื่อการพัฒนาเป็น โฮมสเตย์บนพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยนำข้อมูลมาตรฐานโฮมสเตย์ในระดับประเทศร่วมกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์สร้างเป็นแบบประเมินของพื้นที่ศึกษานี้และนำมาวิเคราะห์ด้วยเทคนิคสมการเชิงเส้นถ่วงน้ำหนัก (Weight Linear Combination : WLC) เพื่อชี้วัดศักยภาพของบ้านแต่ละหลัง จากนั้นนำผลที่ได้มาจำแนกตามระดับศักยภาพ ซึ่งประกอบด้วย ศักยภาพสูงมาก ศักยภาพปานกลาง ศักยภาพต่ำตามลำดับ

ผลการศึกษาพบว่า ในจำนวนบ้านทั้งหมด 168 หลังคาเรือน มีบ้านที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นโฮมสเตย์สูงร้อยละ 22.02 ของจำนวนบ้านทั้งหมด คิดเป็น 37 หลังคาเรือน มีบ้านที่อยู่ในเกณฑ์ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นโฮมสเตย์ปานกลางร้อยละ 58.33 คิดเป็น 98 หลังคาเรือน และมี

บ้านที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำร้อยละ 19.64 คิดเป็น 33 หลังคาเรือน จากผลจะสังเกตเห็นได้ว่าบ้านส่วนมากยังอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แสดงว่าปัจจัยในแต่ละด้านของบ้านนั้นยังมีข้อควรพัฒนาอยู่มาก หากมีการต่อยอดงานวิจัยโครงการนี้จะช่วยให้ชาวบ้านได้ทราบรายละเอียดเชิงลึกเพื่อเพิ่มศักยภาพและหาวิธีการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้กลายเป็นโฮมสเตย์ที่มีมาตรฐานบนพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอนาคตได้

จากการทบทวนวรรณกรรมนี้ ในภาพรวมสรุปได้ว่า มีบ้านที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นโฮมสเตย์ปานกลางจำนวนร้อยละ 61.60 จำนวนบ้าน 104 หลังคาเรือน ที่สามารถพัฒนาได้ในระดับปานกลาง ส่วนบ้านที่มีศักยภาพต่ำมีทั้งหมด 38 หลังคาเรือน หรือ ร้อยละ 22.62 นำผลคะแนนรวมของบ้านแต่ละหลังมาคำนวณเป็นเปอร์เซ็นต์ ซึ่งค่าคะแนนเต็มทั้งหมดของแบบประเมินทุกปัจจัยต่อบ้าน 1 หลัง คือ 740 คะแนน วิธีการคำนวณที่ได้จะทำการคำนวณโดยใช้สูตร 740 คะแนน คือ

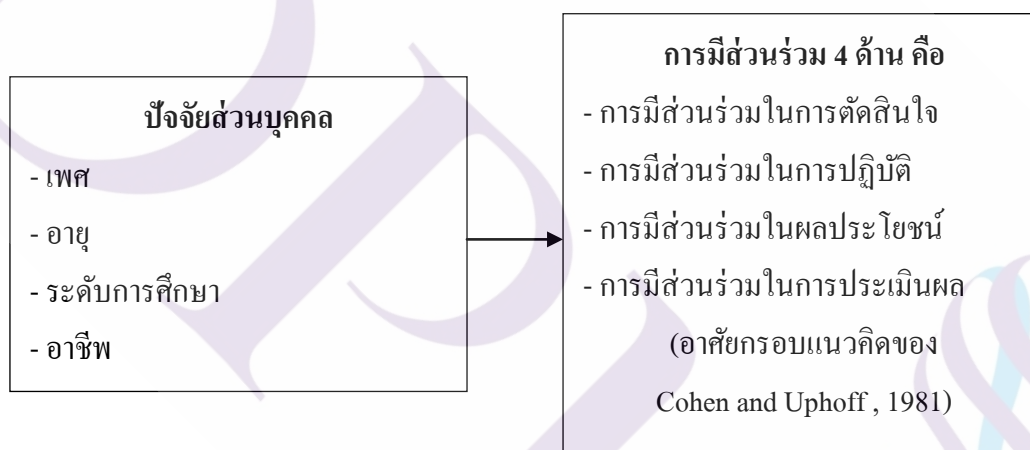
$$\frac{\text{ค่าคะแนนปัจจัยของแต่ละบ้าน} \times 100}{\text{คะแนนเต็ม (740)}} = X\%$$

ผลลัพธ์ที่ได้ออกมาจะเป็นเปอร์เซ็นต์ของบ้านแต่ละหลังและนำไปจัดลำดับตามอันดับการขึ้น เพื่อดูลำดับศักยภาพของบ้านที่อยู่อาศัยในการพัฒนาเป็นโฮมสเตย์ คือ คะแนน 53 – 61 ขึ้นไป หมายถึง มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นโฮมสเตย์สูง คะแนน 42 – 51.9 หมายถึง มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นโฮมสเตย์ปานกลาง และคะแนนน้อยกว่า 32 – 41.9 หมายถึง มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นโฮมสเตย์ต่ำ

กัญญาวิณี ลำสัน และคณะ (2556) ได้ศึกษาการประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าสามารถคัดเลือกกิจกรรมท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่โดดเด่นได้ 3 กิจกรรม คือ การล่องเรือ คุณก และศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน การประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยว 4 แห่ง พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีศักยภาพสูงในการรองรับกิจกรรม ได้แก่ ล่องเรือชมโลมาปากแม่น้ำบางปะกง ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนเกาะธรรมชาติท่าข้าม และคุณกเกาะธรรมชาติท่าข้าม ส่วนอีก 1 แห่ง คือ ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนในโรงเรียนบางปะกงบวรวิทยายน มีศักยภาพระดับปานกลาง ดังนั้น ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงก่อน โดยปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก กำหนดมาตรการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างเส้นทางท่องเที่ยวให้เกิดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งในพื้นที่ใกล้เคียงเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความน่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ยิ่งขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรมนี้ ในภาพรวมสรุปได้ว่า การศึกษาศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติในระดับกิจกรรมของเกาะธรรมชาติท่าข้าม พบว่า กิจกรรมการศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน และกิจกรรมการดูนก มีศักยภาพในการรองรับกิจกรรมท่องเที่ยวในระดับสูง โดยมีค่าคะแนน 2.388 และ 2.369 โดยกำหนดค่าคะแนนความสำคัญหรือค่าถ่วงน้ำหนัก (weighted score: w) ของแต่ละปัจจัยชี้วัดที่สร้างขึ้น โดยคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและองค์กรเอกชน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 22 คน ตามกระบวนการเทคนิคเดลฟาย (delphi technique) วิธีนี้เป็นเทคนิคที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาตัวชี้วัดการจัดการการท่องเที่ยวได้ (Miller, 2001: 351-362)

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2.14 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเริ่มตั้งแต่การทบทวนวรรณกรรม การออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การทดสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ พร้อมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย โดยผู้วิจัยมีรายละเอียดของวิธีการดำเนินการศึกษา ดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการเลือกตัวอย่างแบบมีเกณฑ์ (Criterion Sampling) ตามแนวทางของ Miles and Huberman (1994) โดยเลือกจากกลุ่มบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน นายองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่เฒ่า จำนวน 1 คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่เฒ่า จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่เฒ่า จำนวน 2 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองแม่เฒ่า จำนวน 1 คน ผู้ประกอบการเอกชนในชุมชนหนองแม่เฒ่า จำนวน 2 คน ตัวแทนนักท่องเที่ยว จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน

2. กลุ่มตัวแทนประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวแทนประชากรของบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 90 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากครัวเรือนในบ้านหนองแม่นาทั้งหมด 90 ครัวเรือนๆ ละ 1 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือตามกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยว

2) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน จากประชาชนในพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อคำถามในแบบสอบถามจากแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1981) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบสำรวจรายการ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ตามกรอบแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1981) โดยผู้วิจัยกำหนดข้อคำถามและขอบเขตของแบบสอบถามตามแนวคิดของ คมลักษณ์ สงทิพย์ (2557) ซึ่งได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กรณีศึกษา ตลาดน้ำวัดตะเคียน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และได้กำหนดกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยว 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert) โดยมีเกณฑ์การเลือกตอบและให้คะแนนดังนี้

- 5 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด

เมื่อรวบรวมข้อมูลและแจกแจงความถี่แล้วใช้คะแนนของกลุ่มตัวอย่างแบ่งระดับความคิดเห็นเป็น 3 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

$$\begin{aligned} (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) &= (5-1) \\ \text{จำนวนชั้น} &= 5 \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

โดยมีเกณฑ์คะแนนของค่าเฉลี่ยดังนี้

- 4.21 - 5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด
- 3.41 - 4.20 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับมาก
- 2.61 - 3.40 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
- 1.81 - 2.60 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับน้อย
- 1.00 - 1.80 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับน้อยที่สุด

การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบ และปรับเนื้อหาคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกให้มีความชัดเจน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผลการสัมภาษณ์สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ในการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามจากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน และสร้างแบบสอบถาม โดยกำหนดขอบเขตของข้อคำถาม และสร้างคำถามให้ครอบคลุมเนื้อหาที่จะศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดข้อคำถามและขอบเขตของแบบสอบถามตามแนวคิดของ คมลักษณ์ สงทิพย์ (2557) จากนั้นนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบ แก้ไข และปรับปรุงเพื่อความเหมาะสมและตรงตามเนื้อหา (Contents validity) ตลอดจนแก้ไขภาษา และคำถามให้ชัดเจนและเข้าใจง่าย หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะดำเนินการทดสอบแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในการศึกษา จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธี

สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

+1 แทน เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับคำนิยามศัพท์เฉพาะ

0 แทน เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

-1 แทน เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับคำนิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยรวบรวมสรุปข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ นำมาปรับปรุงแก้ไขและหาความสอดคล้องตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (Index of item Objective Congruence : IOC) แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ปรับปรุงและแก้ไขเพิ่มเติมตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ ปรับปรุงและแก้ไขอีกครั้งให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ และนำแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะดำเนินการบันทึกเทป บันทึกวิดีโอ จดบันทึก สังเกต และถ่ายภาพในการสัมภาษณ์ จากนั้น จึงนำข้อค้นพบมาทำการถอดบทเรียน เรียบเรียงและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ จากนั้นผู้วิจัยจะนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาวิเคราะห์ และรวบรวมเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ (In-depth Interview)

ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ผู้นำชุมชน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลหนองแม่เฒ่า ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่เฒ่า เจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่เฒ่า และผู้ประกอบการเอกชนในชุมชนหนองแม่เฒ่า เพื่อสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยได้กำหนดช่วงเวลาในการสัมภาษณ์ ประมาณเดือนมกราคม 2563 ในวันทำการ เวลา 09.00 – 15.00 น. (ระหว่างวันที่ 1 – 5 มกราคม 2563) จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อประสานงานทางโทรศัพท์ก่อนลงพื้นที่จริง เพื่อนัดหมายวัน เวลา ในการเข้าสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และดำเนินการขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์เข้าสัมภาษณ์ และนำส่งหนังสือดังกล่าวให้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 10 ท่าน โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

2. การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม

การเก็บข้อมูลแบบสอบถามครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่จำนวน 90 คน ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยผู้วิจัยกำหนดช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณเดือนมกราคม 2563 เวลา 09.00 – 15.00 น. (ระหว่างวันที่ 6 – 31 มกราคม 2563) ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการติดต่อประสานงานกับผู้ใหญ่บ้านหนองแม่เฒ่า ซึ่งเป็นผู้นำชุมชน เพื่อขอความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในชุมชน โดยผู้วิจัยจะดำเนินการขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้นำชุมชนในการเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินการแจกแบบสอบถามและเก็บคืนด้วยตนเอง

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมข้อมูลมาเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

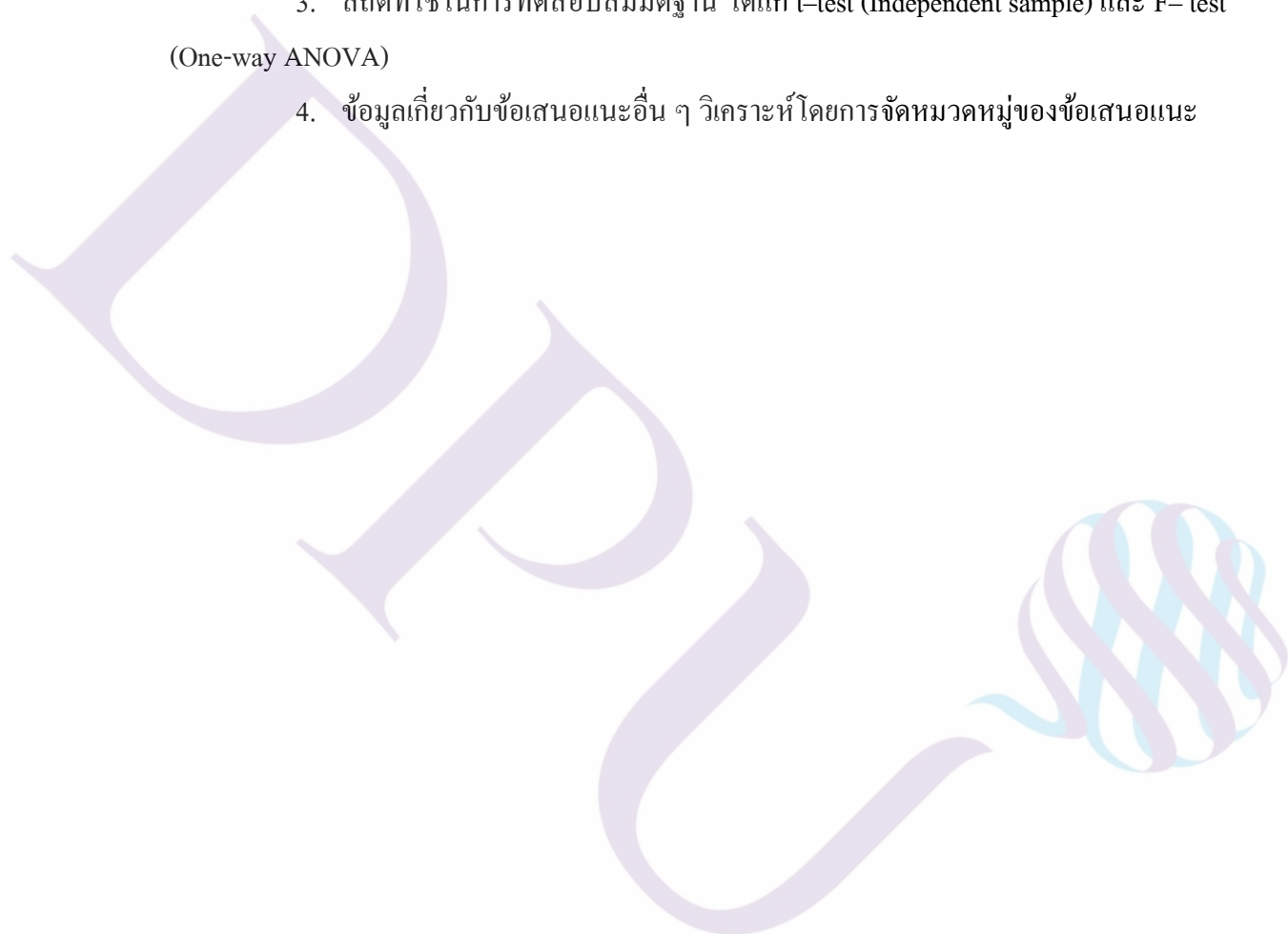
1. โดยการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ วิเคราะห์โดยการนำข้อมูลที่ได้ออกมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาเรียบเรียงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยทำการบรรยายพรรณนา อธิบายให้เห็นถึงข้อคิดเห็น ทศนคติ หลักการ แนวคิด และข้อเท็จจริงที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวออกมา เพื่ออธิบาย และแจกแจงให้เห็นถึงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อแนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว และข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยเมื่อข้อมูลต่าง ๆ ได้ผ่านการวิเคราะห์แล้ว ผู้วิจัยจะทำการอภิปรายและสรุปผลการวิจัยให้เห็นคำตอบที่ชัดเจน และนำเสนอต่อไป

2. โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้เพื่อประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามปัจจัยส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยหาค่า t-test F-test และ ANOVA ซึ่งกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของแบบสอบถาม ได้แก่ การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ (Reliability) โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)
3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ t-test (Independent sample) และ F-test (One-way ANOVA)
4. ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ วิเคราะห์โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยศึกษาจากบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 10 คน และตัวแทนประชาชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 90 คน ซึ่งเป็นรูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการใช้การวิจัยเชิงคุณภาพใช้เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ และการวิจัยเชิงปริมาณใช้เพื่อประเมินการมีส่วนร่วม และเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามปัจจัยส่วนบุคคล

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

4.1.1 ผลการศึกษาความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ

4.1.2 ผลการศึกษาความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ภาคเอกชน

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

4.2.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของตัวแทนประชาชนครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองแม่นา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

4.2.2 ผลการวิเคราะห์การประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชน

4.2.3 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

เพื่อให้การนำเสนอข้อมูลเป็นที่เข้าใจตรงกันในการแปลความหมาย ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N แทน จำนวนประชากร

S.D แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

F แทน สถิติทดสอบการแจกแจงแบบ F-distribution

t แทน สถิติทดสอบที่ใช้การแจกแจงแบบ t-test

Sig. แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significant level)

* แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ รวมทั้งสิ้น 10 ท่าน ดังนี้

1. ผู้นำชุมชน จำนวน 1 ท่าน
2. ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ด้านการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา จำนวน 4 ท่าน
3. ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านหนองแม่นา จำนวน 1 ท่าน
4. ผู้ประกอบการเอกชนในชุมชนหนองแม่นา จำนวน 2 ท่าน
5. ตัวแทนนักท่องเที่ยว จำนวน 2 ท่าน

โดยแบ่งกลุ่มประเด็นคำถาม 6 ข้อ ได้แก่ 1) บทบาทของท่านในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน 2) ท่านมีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน ด้านการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อย่างไรบ้าง 3) ผลสำเร็จด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผ่านมาเป็นไปในทิศทางใด อย่างไร 4) ปัญหา-อุปสรรค ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชนด้านการท่องเที่ยวมีหรือไม่อย่างไร และมีแนวทางแก้ไขอย่างไร 5) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตามความคิดของท่านควรเป็นรูปแบบใด และในอนาคตทิศทางจะเป็นอย่างไร 6) หากท่านประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในปัจจุบัน ท่านคิดว่าอยู่ในระดับใด และควรพัฒนาด้านใดบ้าง อย่างไร โดยสรุปความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตามตารางที่ 1

ตารางที่ 4.1 ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐ

คำถาม กลุ่มที่ 1 ภาครัฐ	ความคิดเห็นที่สำคัญของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ	
	องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)	นักพัฒนา
1. บทบาทของท่านในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน	“มีหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหนองแม่นา โดยการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอยู่ภายใต้สำนักปลัด ซึ่งมีนักวิชาการศึกษา และนักพัฒนาชุมชนเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบด้านการจัดการท่องเที่ยวและการจัดการชุมชน นายกอบต.มีหน้าที่กำกับ ดูแลการทำงานของบุคลากร อบต. โดยทำงานร่วมกับประชาชน”	“มีบทบาทหน้าที่ด้านการศึกษาและการพัฒนาของชุมชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องด้านท่องเที่ยวของหนองแม่นา การวางแผนร่วมกับชาวบ้านในการจัดการแหล่งเรียนรู้ การให้ความรู้ ฝึกอบรม/โครงการต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน”
2. ท่านมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุน ด้านการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างไรบ้าง	- ส่งเสริม สนับสนุน ในทุกด้าน เพื่อให้การดำเนินงานลุล่วงตามเป้าหมายของอบต. ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การปฏิบัติ การประเมินผล โดยร่วมกับประชาชนในพื้นที่ผ่านการประชาคมหมู่บ้าน ซึ่ง อบต. ดำเนินการเป็นประจำอยู่แล้ว”	“ส่งเสริมความรู้ให้กับชาวบ้าน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยว และการฝึกอบรม”
3. ผลสำเร็จด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ผ่านมาเป็นไปในทิศทางใด อย่างไร	“ประสบความสำเร็จในระดับมาก เนื่องจากประชาชนและทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือกับ อบต. เป็นอย่างดี เรา่วมคิด ร่วมวางแผน และทำงานร่วมกันแบบบูรณาการจึงทำให้การจัดการท่องเที่ยวถือว่าได้ผลในทางที่ดี”	“เป็นไปในทิศทางที่ดี ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านพอสมควร”

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

คำถาม	กลุ่มที่ 1 ความคิดเห็นที่สำคัญของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ	
	องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)	นักพัฒนา
4. ปัญหาอุปสรรค ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชน ด้านการท่องเที่ยวมี หรือไม่ อย่างไร และมี แนวทางแก้ไขอย่างไร	“ชาวบ้านบางกลุ่มมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน หรืออาจเพราะขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยว แต่ก็ยังมองว่าไม่ได้เป็นปัญหาที่หนักอะไร เราได้รับความร่วมมือจากประชาชนดี การแก้ไขปัญหาที่คงเป็นการปรึกษาหารือร่วมกันผ่านการประชาคมหมู่บ้าน ซึ่งเราจัดทำเป็นแผนการทำงานประจำปีอยู่แล้ว”	“ความคิดเห็นไม่ตรงกันของชาวบ้าน คนนี้ไม่อยากทำอีกคนไม่ อยากทำ แต่ก็ตกลงกันได้”
5. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตามความคิดของท่านควรเป็นรูปแบบใด และในอนาคตทิศทางจะเป็นอย่างไร	“ด้านระเบียบ กฎหมาย ส่งเสริมให้ประชาชนได้รู้ระเบียบกฎหมายและเข้าใจบทบาทหน้าที่ และด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรัก ห่วงแหนสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน และดูแลรักษา เป็นหูเป็นตาแทนกัน”	“การให้ความรู้ การจัดโครงการ/กิจกรรมส่งเสริม การพูดคุย แลกเปลี่ยนกัน”
6. หากท่านประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในปัจจุบัน ท่านคิดว่าอยู่ในระดับใด และควรพัฒนาด้านใดบ้าง อย่างไร	“การมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลางเพราะเป็นการบริหารจัดการดำเนินการเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งควรส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนทุกคนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และกล้าเสนอแนะปัญหา แนวทาง การพัฒนาชุมชนร่วมกัน สร้างผู้นำ	“อยู่ในระดับปานกลางถึงมาก แต่ควรพัฒนาความรู้ความเข้าใจของประชาชนเรื่องสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ โดยจัดอบรม ศึกษาดูงาน การฝึกอาชีพ โดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ และการจัดทัศนศึกษา”

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

คำถาม	กลุ่มที่ 1 ความคิดเห็นที่สำคัญของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ	
	องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.)	นักพัฒนา
	<p>กลุ่มใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อสร้างแนวคิดใหม่ ๆ จัดส่งประชาชนให้เข้าศึกษาดูงานชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวและนำมาเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการชุมชน สร้างจิตสำนึกในการรักสิ่งแวดลอม รักชุมชน ช่วยกันเป็นหูเป็นตาดูแลชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมภาวะผู้นำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ พัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเป็นช่องทางที่ทำให้คนรู้จักชุมชนมากขึ้น”</p>	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

คำถาม	กลุ่มที่ 2 ความคิดเห็นที่สำคัญของผู้นำชุมชน
	ผู้ใหญ่บ้าน
1. บทบาทของท่านในการจัดการการท้องเที่ยวของชุมชน	“เป็นสมาชิกสภา อบต. ซึ่งมีหน้าที่ในการวางแผน ตัดสินใจ เกี่ยวกับโครงการต่างๆ และการดำเนินงานของ อบต. โดยเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับชาวบ้านในชุมชน นำข้อมูลข่าวสารชี้แจงชาวบ้าน ประชุมหารือและร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และร่วมรับฟังความคิดเห็นจากชาวบ้าน เพื่อนำเสนอให้อบต. หรือหน่วยงานภาครัฐนำไปพิจารณาในการปฏิบัติด้านการท้องเที่ยว รวมถึงเป็นผู้ชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกับชาวบ้านอย่างใกล้ชิด”
2. ท่านมีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนด้านการมีส่วนร่วมทางการท้องเที่ยวของชุมชน อย่างไรบ้าง	“ผู้นำชุมชนมีบทบาทค่อนข้างในการส่งเสริม สนับสนุน ด้านการมีส่วนร่วมทางการท้องเที่ยวของชุมชน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยเข้าร่วมประชุมกับ อบต. และเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น จึงมีบทบาทในการเสนอความคิดเห็น และเป็นตัวแทนภาคประชาชนในการเสนอแนะปัญหาต่างๆ ส่วนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ พบว่า ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้จัดตั้งและรวมกลุ่มต่างๆ ในชุมชนในการจัดการการท้องเที่ยว โดยจะคัดเลือกผู้นำกลุ่มและมีการประชุมหารือกันกับชาวบ้าน เพราะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับชาวบ้านมากที่สุด ส่วนการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ก็มีบทบาทร่วมกับชาวบ้านในการสร้างอาชีพรายได้ให้แก่ชาวบ้านในชุมชน และมีบทบาทในการประเมินผลการทำงานของเจ้าหน้าที่ผ่านการประชาคมหมู่บ้าน และได้มีโอกาสเสนอแนะแนวทางพัฒนา ปรับปรุง การท้องเที่ยวให้ดีขึ้นด้วย”
3. ผลสำเร็จด้านการจัดการท้องเที่ยวของชุมชน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผ่านมาเป็นไปในทิศทางใด อย่างไร	“ในระยะเวลาที่ผ่านมาถือว่าประสบความสำเร็จในระดับมาก เนื่องจากมีนักวิชาการต่างๆ จากภายนอกเข้ามาให้ความสนใจที่จะศึกษาชุมชนและเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีการสร้างแกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีความรู้ความชำนาญในด้านต่างๆ และนำหลักวิชาการให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลสำเร็จของชุมชนในการส่งเสริมแหล่งท้องเที่ยว สร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้แก่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ บริหารจัดการ เช่น จัดกลุ่มโฮมสเตย์โดยมีการกระจายลูกค้าไปอย่างทั่วถึง โดยให้ชาวบ้านที่มีโฮมสเตย์เข้ามาลงทะเบียนกับกลุ่มและกระจายรายได้ตามความเหมาะสม มีระบบการบริหารจัดการที่ชาวบ้านร่วมกันคิดและร่วมกัน

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

คำถาม	กลุ่มที่ 2 ความคิดเห็นที่สำคัญของผู้นำชุมชน
	ผู้ใหญ่บ้าน
3. ผลสำเร็จด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผ่านมาเป็นไปในทิศทางใด อย่างไร	“ดำเนินการ ในปัจจุบันมีแหล่งท่องเที่ยวใหม่เกิดขึ้นจำนวนมากอาจทำให้การท่องเที่ยวในหนองแม่นาชบเซาลงไปบ้าง แต่ก็ยังถือได้ว่าเป็นการสร้างอาชีพ รายได้ให้แก่ครัวเรือนได้ส่วนหนึ่ง”
4. ปัญหา-อุปสรรค ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชน ด้านการท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร และมีแนวทางแก้ไขอย่างไร	<p>“ปัญหาที่พบมากที่สุดอาจจะเป็นแนวความคิดไม่ตรงกัน แนวคิดในการบริหารจัดการอาจมาจากการที่นักวิชาการชี้แนะให้ชาวบ้านทำมากกว่าการคิดเอง เมื่อนักวิชาการกลับไปก็ไม่มีผู้ชี้แนะซึ่งอาจทำให้เกิดโครงการ/กิจกรรมใหม่ๆ น้อยลง รูปแบบการท่องเที่ยวยังคงแบบเดิมๆ ประกอบกับเจ้าหน้าที่ของอบต.เองก็ยังขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยตรง ซึ่งมีข้อจำกัดหลายๆ ประการ เช่น งบประมาณจำกัด กฎระเบียบ เป็นต้น”</p> <p>“แนวทางแก้ไข คือ การประชุมหมู่บ้านโดยมีวาระด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา ความต้องการ และเสนอแนะแนวทางแก้ไข โดยมีอบต. เป็นตัวกลางในการประสานและส่งเสริม สนับสนุน”</p>
5. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตามความคิดของท่านควรเป็นรูปแบบใด และในอนาคตทิศทางจะเป็นอย่างไร	“การตอบสนองปัญหาและความต้องการ โดยการตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหของประชาชนให้รวดเร็ว และตรงจุดมีความความจริงจังในการแก้ไขปัญหา การประชาสัมพันธ์ปรับปรุงวิธีการแจ้งข้อมูลข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์ให้กว้างขวางขึ้น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรัก ห่วงแหนสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน และดูแลรักษาเป็นหูเป็นตาแทนกัน ในอนาคตควรมีการส่งเสริมความรู้ให้แก่ชุมชนในด้านการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืน รวมถึงการนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน”

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

คำถาม	กลุ่มที่ 2 ความคิดเห็นที่สำคัญของผู้นำชุมชน
	ผู้ใหญ่บ้าน
6. หากท่านประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในปัจจุบัน ท่านคิดว่าอยู่ในระดับใด และควรพัฒนาด้านใดบ้างอย่างไร	“อยู่ในระดับมากนะครับ เพราะมีชี้แนะให้ชาวบ้านเกิดแรงบันดาลใจที่จะเริ่มต้น แต่ก็มีส่วนที่ชาวบ้านอาจจะยังไม่มีสมาธิใจถ่องแท้ ก็ต้องได้รับการส่งเสริมจากนักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญ เช่น ความรู้ทางวิชาการ และควรส่งเสริมให้แก่เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐด้วย เพื่อจะได้มาเป็นผู้ถ่ายทอดให้ประชาชนในพื้นที่ต่อไปด้วย”

ตารางที่ 4.2 ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ภาคเอกชน

คำถาม	คนที่	เพศ	อายุ	อาชีพ	ความคิดเห็น
1. บทบาทของท่านในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน	1	หญิง	48	เกษตรกร (ธุรกิจที่ปัก)	“เป็นตัวแทนกลุ่มผู้จัดทำโฮมสเตย์ของชุมชน คอยให้บริการที่ปักแก่นักท่องเที่ยว”
	2	หญิง	35	แม่บ้าน (ร้านขายของที่ระลึก)	“มีหน้าที่ขายของที่ระลึกประสานกลุ่มแม่บ้านในการจัดทำของที่ระลึกและการจัดจุดจำหน่ายของฝาก รวมไปถึงร้านอาหารต่าง ๆ”
	3	หญิง	32	ธุรกิจส่วนตัว (นักท่องเที่ยว)	“ไม่มีหน้าที่อะไรเป็นเพียงผู้มาเยือน”
	4	ชาย	21	นักศึกษา (นักท่องเที่ยว)	“นักท่องเที่ยวคงจะเป็นได้แค่ผู้มาเยือน การจัดการต้องเป็นเรื่องของหน่วยงานและชาวบ้านร่วมกัน”
2. ท่านมีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนด้านการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชน อย่างไรบ้าง	1	หญิง	48	เกษตรกร (ธุรกิจที่ปัก)	“ช่วยให้คำแนะนำด้านที่ปักให้บริการของที่ปัก และจัดหาที่ปักให้นักท่องเที่ยว”
	2	หญิง	35	แม่บ้าน (ร้านขายของที่ระลึก)	“มีหน้าที่เข้าร่วมโครงการอบต. บ้าง และจะเป็นผู้ประสานงานเกี่ยวกับการจำหน่ายสินค้าให้นักท่องเที่ยว ช่วยสนับสนุนอบต. ในส่วนของการเข้าร่วมกิจกรรม และการเข้ารับฟัง ประชุมร่วมกับอบต. เพื่อรับรู้ระเบียบต่าง ๆ และนำไปถ่ายทอดให้แม่ค้าพ่อค้าในชุมชน”

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

คำถาม	คนที่	เพศ	อายุ	อาชีพ	ความคิดเห็น
	3	หญิง	32	ธุรกิจส่วนตัว (นักท่องเที่ยว)	“ร่วมทำตามกฎเกณฑ์ของแหล่งท่องเที่ยว ไม่ทำลายแหล่งท่องเที่ยว”
	4	ชาย	21	นักศึกษา (นักท่องเที่ยว)	“ไม่มีบทบาทในส่วนนี้ แต่จะเป็นในส่วนของการช่วยรักษา กฎเกณฑ์ของแหล่งท่องเที่ยว ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม”
3. ผลสำเร็จด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีส่วนร่วมของชุมชนที่ผ่านมาเป็นไปในทิศทางใด อย่างไร	1	หญิง	48	เกษตรกร (ธุรกิจที่พัก)	“เป็นไปในทิศทางที่ดี ชาวบ้านมีรายได้และอาชีพเสริม”
	2	หญิง	35	แม่บ้าน (ร้านขายของที่ระลึก)	“เป็นไปในทิศทางที่ดี ชาวบ้านมีรายได้ มีอาชีพเพิ่ม”
	3	หญิง	32	ธุรกิจส่วนตัว (นักท่องเที่ยว)	“ไม่สามารถตอบได้ เนื่องจากมาเป็นครั้งแรก”
	4	ชาย	21	นักศึกษา (นักท่องเที่ยว)	“ในพื้นที่นี้ไม่สามารถตอบได้ โดยทั่วไปอาจมีปัญหาเกี่ยวเกือบทุกที่ โดยเฉพาะถ้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ก็จะมีเรื่องของสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศน์ ชยะ”

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

คำถาม	คนที่	เพศ	อายุ	อาชีพ	ความคิดเห็น
4. ปัญหา-อุปสรรค ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชน ด้านการท่องเที่ยวมี หรือไม่ อย่างไร และมี แนวทางแก้ไขอย่างไร	1	หญิง	48	เกษตรกร (ธุรกิจที่ปัก)	“ความคิดเห็นไม่ตรงกันบ้าง แต่ก็จะมีเจ้าหน้าที่อบต. นักวิชาการอื่น ๆ เข้ามาแนะนำ”
	2	หญิง	35	แม่บ้าน (ร้านขายของที่ระลึก)	“ไม่มีปัญหา”
	3	หญิง	32	ธุรกิจส่วนตัว (นักท่องเที่ยว)	“มุมมองในภาพรวมทั่วไป น่าจะเป็นเรื่องของความต่างของความคิดเห็น ชาวบ้านไม่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวมากนัก”
	4	ชาย	21	นักศึกษา (นักท่องเที่ยว)	“ความเห็นแก่ตัว การไม่รับฟังคนอื่น งบประมาณ และการทำงาน ของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งต้องมีศักยภาพในการทำงาน”
5. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตามความคิดของท่านควรเป็นรูปแบบใด และในอนาคตทิศทางจะเป็นอย่างไร	1	หญิง	48	เกษตรกร (ธุรกิจที่ปัก)	“ควรให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจมากขึ้นในการทำงานของเจ้าหน้าที่”
	2	หญิง	35	แม่บ้าน (ร้านขายของที่ระลึก)	“ควรร่วมมือร่วมใจกัน เพื่อชุมชนของตนเอง”

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

คำถาม	คนที่	เพศ	อายุ	อาชีพ	ความคิดเห็น
	3	หญิง	32	ธุรกิจส่วนตัว (นักท่องเที่ยว)	“ควรให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวว่าจะต้องทำอะไร และเทคนิคการดึงดูดนักท่องเที่ยว สร้างเอกลักษณ์ของชุมชน” ภาคประชาชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามและประเมินผล โดยเปิดโอกาสให้ดำเนินการตรวจสอบอย่างโปร่งใสและยุติธรรม”
6. หากท่านประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในปัจจุบัน ท่านคิดว่าอยู่ในระดับใด และควรพัฒนาด้านใดบ้าง อย่างไร	1	หญิง	48	เกษตรกร (ธุรกิจที่พัก)	“มีส่วนร่วมในระดับดี ควรพัฒนาความรู้ฝึกอาชีพ สร้างรายได้ให้ประชาชน”
	2	หญิง	35	แม่บ้าน (ร้านขายของที่ระลึก)	“มีส่วนร่วมในระดับดี ควรพัฒนาความรู้ฝึกอาชีพ สร้างรายได้ให้ประชาชน”
	3	หญิง	32	ธุรกิจส่วนตัว (นักท่องเที่ยว)	“ไม่สามารถตอบได้ เพราะไม่ได้เป็นคนในพื้นที่ และเคยมาที่นี่ครั้งแรก ถ้ามองในภาพรวมทั่วไปก็คงต้องมีหน่วยงานเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริม เช่น จัดอบรม และกระตุ้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมให้มากขึ้น”

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

คำถาม	คนที่	เพศ	อายุ	อาชีพ	ความคิดเห็น
	4	ชาย	21	นักศึกษา (นักท่องเที่ยง)	“ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวมองว่า อยู่ระดับน้อย เพราะส่วนใหญ่เกิดจากหน่วยงานเป็นผู้จัดการ ดังนั้น ควรส่งเสริมและกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม ตั้งแต่คิด วางแผน ดำเนินการ และประเมินผลด้วย โครงการต่างๆ ควรมาจากความต้องการของประชาชนมากกว่ามาจากความต้องการของหน่วยงาน”

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกข้อมูลที่ได้ทำให้เห็นถึงสภาพปัญหาและการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

1. สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ดังนี้

- 1.1 ประชาชนในพื้นที่ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน
- 1.2 ประชาชนอาจยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อม

1.3 ประชาชนยังมีส่วนร่วมในระดับปานกลางเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการหลัก

1.4 เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐยังขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

- 1.5 เจ้าหน้าที่ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชนได้ถูกต้อง

2. แนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลางเพราะเป็นการบริหารจัดการโดยหน่วยงานภาครัฐ

2.2 ประชาชนมีส่วนร่วมด้านจัดการท่องเที่ยวชุมชนผ่านการประชาคมหมู่บ้านที่ องค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้นทุกปี

2.3 องค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม เช่น การอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การทัศนศึกษา นอกสถานที่ เป็นต้น

2.4 ส่วนใหญ่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติ ด้านผลประโยชน์ ส่วนในด้านอื่น ๆ จะเป็นบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

4.2.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของตัวแทนประชาชนครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองแม่เนา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	49	54.40
หญิง	41	45.60
รวม	90	100.00

ตารางที่ 4.3 พบว่า ประชาชนในชุมชนหนองแม่เนาเป็นเพศชายร้อยละ 54.40 และเพศหญิงร้อยละ 45.60 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	11	12.20
อายุ 21 - 30 ปี	20	22.20
อายุ 31 - 40 ปี	27	30.00
อายุ 41 - 50 ปี	20	22.20
อายุ 51 - 60 ปี	9	10.00
อายุ 61 ปีขึ้นไป	3	3.30
รวม	90	100.00

ตารางที่ 4.4 พบว่า ประชาชนในชุมชนหนองแม่นาส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมาคือช่วงอายุ 21-30 ปี และอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.20 ช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 12.20 ช่วงอายุ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.00 และอายุ 61 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 3.30 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	26	28.90
ปริญญาตรี	48	53.30
ปริญญาโท	16	17.80
ปริญญาเอก	-	-
อื่นๆ	-	-
รวม	90	100.00

ตารางที่ 4.5 พบว่า ประชาชนในชุมชนหนองแม่นาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.30 รองลงมาจบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 28.90 และปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 17.80 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 แสดงจำนวนและร้อยละของปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ข้าราชการ/พนักงานใน หน่วยงานภาครัฐ	18	20.00
พนักงานบริษัทเอกชน	16	17.80
ธุรกิจส่วนตัว	19	21.10
ค้าขาย	12	13.30
เกษตรกร	20	22.20
เกษียณ/ว่างงาน	5	5.60
อื่นๆ	-	-
รวม	90	100.00

ตารางที่ 4.6 พบว่า ประชาชนในชุมชนหนองแม่นามีอาชีพเกษตรกรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.20 รองลงมาคืออาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 21.10 อาชีพข้าราชการ/พนักงานในหน่วยงานภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 20.00 พนักงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 17.80 อาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 13.30 อาชีพเกษียณ/ว่างงาน คิดเป็นร้อยละ 5.6 ตามลำดับ

4.2.2 ผลการวิเคราะห์การประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการใช้แบบสอบถามข้อมูลที่ได้ทำให้เห็นผลการประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวม (N=90)

การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว ในภาพรวม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.22	0.636	ปานกลาง
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	3.12	0.648	ปานกลาง
3. ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	3.10	0.710	ปานกลาง
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.16	0.744	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมโดยรวม	3.15	0.591	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ประชาชนชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.15 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ย 3.22 รองลงมา ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีค่าเฉลี่ย 3.16 ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย 3.12 และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย 3.10 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการตัดสินใจ (N=90)

การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว ด้านการตัดสินใจ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยว	3.43	0.937	มาก
2. ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่อที่ประชุม	3.44	0.913	มาก
3. ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการหรือแนวทางเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้านหนองแม่นา	2.93	1.058	ปานกลาง
4. ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้านหนองแม่นา	3.16	0.993	ปานกลาง
5. ท่านมีส่วนร่วมในสำรวจชุมชนบ้านหนองแม่นาเพื่อกำหนดเป็นแหล่งท่องเที่ยว	3.09	1.013	ปานกลาง
6. ท่านมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้นำชุมชนบ้านหนองแม่นา	3.28	0.972	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยรวม	3.22	0.636	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ประชาชนชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว ด้านการตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.22 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่อที่ประชุม มีค่าเฉลี่ย 3.44 และท่านมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ย 3.43 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้นำชุมชนบ้านหนองแม่นา มีค่าเฉลี่ย 3.28 ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้านหนองแม่นา มีค่าเฉลี่ย 3.16 ท่านมีส่วนร่วมในสำรวจชุมชนบ้านหนองแม่นาเพื่อกำหนดเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.09 และท่านมีส่วนร่วมในการเสนอโครงการหรือแนวทางเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้านหนองแม่นา มีค่าเฉลี่ย 2.93 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการปฏิบัติ (N=90)

การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว ด้านการปฏิบัติ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของบ้านหนองแม่นา	3.22	0.933	ปานกลาง
2. ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดและการกำจัดขยะของบ้านหนองแม่นา	3.21	0.989	ปานกลาง
3. ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณบ้านหนองแม่นา	2.99	1.137	ปานกลาง
4. ท่านมีส่วนร่วมในการป้องกันและดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน	3.22	1.003	ปานกลาง
5. ท่านมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความไม่ปลอดภัยในชุมชน	3.07	1.120	ปานกลาง
6. ท่านมีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการในการพิจารณาโครงการ งบประมาณ หรือการติดตามผลการดำเนินงาน ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน	3.04	0.898	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติโดยรวม	3.12	0.648	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ประชาชนชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว ด้านการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.12 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของบ้านหนองแม่นา และท่านมีส่วนร่วมในการป้องกันและดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.22 รองลงมา ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดและการกำจัดขยะของบ้านหนองแม่นา มีค่าเฉลี่ย 3.21 ท่านมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความไม่ปลอดภัยในชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.07 ท่านมีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการในการพิจารณาโครงการ งบประมาณ หรือการติดตามผลการดำเนินงาน ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนมีค่าเฉลี่ย 3.04 และท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณบ้านหนองแม่นา มีค่าเฉลี่ย 2.99 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านผลประโยชน์ (N=90)

การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว ด้านผลประโยชน์	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ท่านมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่บ้านหนองแม่นา	3.14	1.034	ปานกลาง
2. ท่านมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน	3.19	1.069	ปานกลาง
3. ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าไปจำหน่ายสินค้าหรือของที่ระลึกของชุมชน	3.00	1.028	ปานกลาง
4. ท่านมีส่วนร่วมในการเข้ารับการศึกษาเกี่ยวกับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว	3.19	0.993	ปานกลาง
5. ท่านมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของชุมชนในการจัดทำแผน/โครงการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน	2.98	0.936	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์โดยรวม	3.10	0.710	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ประชาชนชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว ด้านผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.10 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน และท่านมีส่วนร่วมในการเข้ารับการศึกษาเกี่ยวกับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.19 รองลงมา ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่บ้านหนองแม่นา มีค่าเฉลี่ย 3.14 ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าไปจำหน่ายสินค้าหรือของที่ระลึกของชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.00 และท่านมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของชุมชนในการจัดทำแผน/โครงการ ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ย 2.98 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านการประเมินผล (N=90)

การมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว ด้านการประเมินผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ท่านมีส่วนร่วมในการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนในท้องถิ่นในเรื่องของการท่องเที่ยว และผลกระทบที่เกิดขึ้น	3.17	0.997	ปานกลาง
2. ท่านเคยมีส่วนร่วมการเข้าเป็นสมาชิกที่เกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับ ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน	3.18	1.045	ปานกลาง
3. ท่านเคยมีส่วนร่วมในการติดตามการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	3.08	0.986	ปานกลาง
4. ท่านมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรม โครงการ งบประมาณต่าง ๆ ของหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า ว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด	3.31	0.979	ปานกลาง
5. ท่านมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการ/คณะทำงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชน	3.09	0.990	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยรวม	3.16	0.744	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ประชาชนชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว ด้านการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.16 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรม โครงการ งบประมาณต่าง ๆ ของหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า ว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ย 3.31 รองลงมา ได้แก่ ท่านเคยมีส่วนร่วมการเข้าเป็นสมาชิกที่เกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.18 ท่านมีส่วนร่วมในการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนในท้องถิ่นในเรื่องของการท่องเที่ยว และผลกระทบที่เกิดขึ้น มีค่าเฉลี่ย 3.17 ท่านมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการ/คณะทำงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.09 และท่านเคยมีส่วนร่วมในการติดตามการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.08 ตามลำดับ

4.2.3 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากการใช้แบบสอบถามข้อมูลที่ได้ทำให้เห็นผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามปัจจัยส่วนบุคคลดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนในชุมชนหนองแม่นาที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.12 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามเพศ

การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว	เพศ	ค่าเฉลี่ย	SD.	t	Sig.
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	ชาย	3.30	0.714	1.473	0.144
	หญิง	3.11	0.516		
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	ชาย	3.20	0.680	1.310	0.194
	หญิง	3.02	0.600		
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	ชาย	3.15	0.765	0.803	0.424
	หญิง	3.03	0.641		
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	ชาย	3.17	0.765	0.153	0.879
	หญิง	3.15	0.727		
โดยรวม	ชาย	3.21	0.632	1.045	0.299
	หญิง	3.08	0.538		

หมายเหตุ : *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.12 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามเพศ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่าเพศชายให้คะแนนความคิดเห็นเห็นการมีส่วนร่วมสูงกว่าเพศหญิง

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนในชุมชนหนองแม่นาที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.13 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามอายุ

การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว	อายุ	ค่าเฉลี่ย	SD.	F	Sig.
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	ต่ำกว่า 20 ปี	3.42	0.436	0.297	0.913
	21 - 30 ปี	3.23	0.722		
	31 - 40 ปี	3.19	0.558		
	41 - 50 ปี	3.13	0.752		
	51 - 60 ปี	3.22	0.612		
	61 ปีขึ้นไป	3.22	0.917		
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	ต่ำกว่า 20 ปี	3.34	0.456	0.305	0.909
	21 - 30 ปี	3.11	0.725		
	31 - 40 ปี	3.10	0.583		
	41 - 50 ปี	3.05	0.774		
	51 - 60 ปี	3.11	0.661		
	61 ปีขึ้นไป	3.05	0.673		
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	ต่ำกว่า 20 ปี	3.43	0.564	1.609	0.167
	21 - 30 ปี	3.26	0.734		
	31 - 40 ปี	3.13	0.692		
	41 - 50 ปี	2.90	0.749		
	51 - 60 ปี	2.84	0.719		
	61 ปีขึ้นไป	2.60	0.346		

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมทาง การท่องเที่ยว	อายุ	ค่าเฉลี่ย	SD.	F	Sig.
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	ต่ำกว่า 20 ปี	3.34	0.645	1.695	0.145
	21 - 30 ปี	3.47	0.732		
	31 - 40 ปี	3.09	0.585		
	41 - 50 ปี	2.98	0.863		
	51 - 60 ปี	3.11	0.872		
	61 ปีขึ้นไป	2.46	0.808		
โดยรวม	ต่ำกว่า 20 ปี	3.27	0.665	0.921	0.471
	21 - 30 ปี	3.38	0.494		
	31 - 40 ปี	3.13	0.531		
	41 - 50 ปี	3.01	0.647		
	51 - 60 ปี	3.07	0.575		
	61 ปีขึ้นไป	2.83	0.604		

หมายเหตุ : *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.13 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามอายุ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่าช่วงอายุ 21-30 ปี มีคะแนนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ แต่ช่วงอายุ 21-30 ปี มีคะแนนความคิดเห็นการมีส่วนร่วมสูงกว่าช่วงอายุกลุ่มอื่นๆ

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนในชุมชนหนองแม่นาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.14 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามระดับการศึกษา

การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว	ระดับการศึกษา	ค่าเฉลี่ย	SD.	F	Sig.
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.07	0.631	1.026	0.363
	ปริญญาตรี	3.29	0.620		
	ปริญญาโท	3.22	0.688		
	ปริญญาเอก	-	-		
	อื่นๆ	-	-		
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	ต่ำกว่าปริญญาตรี	2.93	0.601	1.610	0.206
	ปริญญาตรี	3.19	0.665		
	ปริญญาโท	3.22	0.643		
	ปริญญาเอก	-	-		
	อื่นๆ	-	-		
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	ต่ำกว่าปริญญาตรี	2.93	0.717	1.056	0.352
	ปริญญาตรี	3.14	0.720		
	ปริญญาโท	3.23	0.662		
	ปริญญาเอก	-	-		
	อื่นๆ	-	-		

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมทาง การท่องเที่ยว	ระดับ การศึกษา	ค่าเฉลี่ย	SD.	F	Sig.
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	ต่ำกว่า ปริญญาตรี	2.96	0.777	1.440	0.242
	ปริญญาตรี	3.21	0.699		
	ปริญญาโท	3.33	0.802		
	ปริญญาเอก	-	-		
	อื่นๆ	-	-		
โดยรวม	ต่ำกว่า ปริญญาตรี	2.98	0.606	1.623	0.203
	ปริญญาตรี	3.21	0.565		
	ปริญญาโท	3.25	0.621		
	ปริญญาเอก	-	-		
	อื่นๆ	-	-		

หมายเหตุ : *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.14 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่าผู้มีการศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาตรี มีคะแนนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล สูงกว่าผู้มีการศึกษาค่าต่ำกว่าปริญญาตรี

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนในชุมชนหนองแม่นาที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.15 การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามอาชีพ

การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว	อาชีพ	ค่าเฉลี่ย	SD.	F	Sig.
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	ข้าราชการ/ พนักงานใน หน่วยงานภาครัฐ	3.12	0.625	1.129	0.352
	พนักงาน บริษัทเอกชน	3.09	0.617		
	ธุรกิจส่วนตัว	3.42	0.475		
	ค้าขาย	2.97	0.521		
	เกษตรกร	3.34	0.744		
	เกษียณ/ว่างงาน	3.33	0.971		
	อื่นๆ	3.22	0.636		
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	ข้าราชการ/ พนักงานใน หน่วยงานภาครัฐ	3.02	0.712	0.919	0.473
	พนักงาน บริษัทเอกชน	3.05	0.592		
	ธุรกิจส่วนตัว	3.19	0.472		
	ค้าขาย	2.93	0.552		
	เกษตรกร	3.21	0.770		
	เกษียณ/ว่างงาน	3.56	0.854		
	อื่นๆ	3.12	0.648		

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมทาง การท่องเที่ยว	อาชีพ	ค่าเฉลี่ย	SD.	F	Sig.
3. การมีส่วนร่วมใน ผลประโยชน์	ข้าราชการ/ พนักงานใน หน่วยงานภาครัฐ	2.81	0.746	0.972	0.439
	พนักงาน บริษัทเอกชน	3.16	0.580		
	ธุรกิจส่วนตัว	3.08	0.706		
	ค้าขาย	3.08	0.764		
	เกษตรกร	3.29	0.672		
	เกษียณ/ว่างงาน	3.28	0.985		
	อื่นๆ	3.10	0.710		
4. การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล	ข้าราชการ/ พนักงานใน หน่วยงานภาครัฐ	3.01	0.737	0.287	0.919
	พนักงาน บริษัทเอกชน	3.22	0.636		
	ธุรกิจส่วนตัว	3.16	0.743		
	ค้าขาย	3.26	0.815		
	เกษตรกร	3.23	0.743		
	เกษียณ/ว่างงาน	3.00	1.166		
อื่นๆ	3.16	0.744			

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมทาง การท่องเที่ยว	อาชีพ	ค่าเฉลี่ย	SD.	F	Sig.
โดยรวม	ข้าราชการ/ พนักงานใน หน่วยงานภาครัฐ	2.99	0.607	0.558	0.731
	พนักงาน บริษัทเอกชน	3.13	0.548		
	ธุรกิจส่วนตัว	3.21	0.518		
	ค้าขาย	3.06	0.592		
	เกษตรกร	3.26	0.639		
	เกษียณ/ว่างงาน	3.29	0.848		
	อื่นๆ	3.15	0.591		

หมายเหตุ : *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4.15 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามอาชีพ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม ผู้มีอาชีพเกษียณ/ว่างงาน มีคะแนนการมีส่วนร่วมในทุกด้านสูงกว่า ผู้มีอาชีพทุกอาชีพทั้งหมด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจพบว่าผู้มีอาชีพธุรกิจส่วนตัวมีคะแนนการมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้มีอาชีพอื่นทุกอาชีพ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติพบว่าผู้มีอาชีพธุรกิจส่วนตัวมีคะแนนการมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้มีอาชีพอื่นทุกอาชีพ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์พบว่าผู้มีอาชีพเกษตรกรมีคะแนนการมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้มีอาชีพอื่นทุกอาชีพ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลพบว่าผู้มีอาชีพค้าขายมีคะแนนการมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้มีอาชีพอื่นทุกอาชีพ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา ตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์ความคิดเห็น

การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการแจกแบบสอบถามแก่ตัวแทนประชาชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 90 คน วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test (Independent sample) และ F- test (One-way ANOVA) โดยสมมติฐานในการวิจัย คือ ประชาชนในชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนแตกต่างกัน

5.1 สรุปผลการศึกษา

1. ข้อมูลสภาพปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีดังต่อไปนี้

1.1 สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ประชาชนอาจยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประชาชนยังมีส่วนร่วมในระดับปานกลางเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการหลัก เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐยังขาด

ความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชนได้
ถูกต้อง

1.2 แนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลางเพราะเป็นการบริหารจัดการโดยหน่วยงานภาครัฐ ประชาชนมีส่วนร่วมด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนผ่านการประชุมหมู่บ้านที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้นทุกปี และองค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม เช่น การอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การทำสวนศึกษาออกสถานที่ เป็นต้น

2. ผลการประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ดังนี้

2.1 ประชาชนชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.15 เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่เห็นด้วยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ค่าเฉลี่ย 3.22 รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ค่าเฉลี่ย 3.16 ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ค่าเฉลี่ย 3.12 และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ค่าเฉลี่ย 3.10 ตามลำดับ

2.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีคะแนนตามลำดับดังนี้ การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่อที่ประชุม ค่าเฉลี่ย 3.44 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ย 3.43 และการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้นำชุมชนบ้านหนองแม่นา ค่าเฉลี่ย 3.28 ตามลำดับ

2.3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีคะแนนตามลำดับดังนี้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของบ้านหนองแม่นา และการมีส่วนร่วมในการป้องกันและดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.22 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดและการกำจัดขยะของบ้านหนองแม่นา ค่าเฉลี่ย 3.21 และการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความไม่ปลอดภัยในชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.07 ตามลำดับ

2.4 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ มีคะแนนตามลำดับดังนี้ การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ค่าเฉลี่ย 3.19 รองลงมา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้านหนองแม่นา ค่าเฉลี่ย 3.14 และการมีส่วนร่วมในการเข้าไปจำหน่ายสินค้าหรือของที่ระลึกของชุมชน ด้าน ค่าเฉลี่ย 3.00 ตามลำดับ

2.5 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีคะแนนตามลำดับดังนี้ การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรม โครงการ งบประมาณต่าง ๆ ของหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา ว่าประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ค่าเฉลี่ย 3.31 รองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมเข้าเป็นสมาชิกที่เกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.18 และการมีส่วนร่วมในการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนในท้องถิ่นในเรื่องของการท่องเที่ยว และผลกระทบที่เกิดขึ้น ค่าเฉลี่ย 3.17 ตามลำดับ

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนในชุมชนหนองแม่นาที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามเพศ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่าเพศชายให้คะแนนความคิดเห็นการมีส่วนร่วมสูงกว่าเพศหญิง

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนในชุมชนหนองแม่นาที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามอายุ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่าช่วงอายุ 21-30 ปี มีคะแนนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ แต่ช่วงอายุ 21-30 ปี มีคะแนนความคิดเห็นการมีส่วนร่วมสูงกว่าช่วงอายุกลุ่มอื่น ๆ

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนในชุมชนหนองแม่นาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชน บ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่าผู้มีการศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาตรี มีคะแนนการมีส่วนร่วมในการ

ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล สูงกว่าผู้มีการศึกษาค่ำกว่าปริญญาตรี

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนในชุมชนหนองแม่นาที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชน บ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามอาชีพ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม ผู้มีอาชีพเกษียณ/ว่างงาน มีคะแนนการมีส่วนร่วมในทุกด้านสูงกว่า ผู้มีอาชีพทุกอาชีพทั้งหมด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจพบว่าผู้มีอาชีพธุรกิจส่วนตัวมีคะแนนการมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้มีอาชีพอื่นทุกอาชีพ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติพบว่าผู้มีอาชีพธุรกิจส่วนตัวมีคะแนนการมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้มีอาชีพอื่นทุกอาชีพ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์พบว่าผู้มีอาชีพเกษตรกรมีคะแนนการมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้มีอาชีพอื่นทุกอาชีพ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลพบว่าผู้มีอาชีพค้าขายมีคะแนนการมีส่วนร่วมสูงกว่า ผู้มีอาชีพอื่นทุกอาชีพ

4. ทั้งนี้ ในส่วนของข้อเสนอแนะ และความคิดเห็น หรือสิ่งที่ต้องการเพิ่มเติม เกี่ยวกับภาพรวม พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีข้อเสนอแนะ หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม แต่มีในส่วนของศูนย์อนุรักษ์ป่าต้นน้ำ นั้นต้องการศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน ในขณะที่ผู้ประกอบการ โฮมสเตย์ ที่พัก และรีสอร์ทนั้น ต้องการโครงการเกี่ยวกับ การรณรงค์การปลูกป่าต้นน้ำให้มีอย่างต่อเนื่อง

5.2 อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า จากผลการวิจัย ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ข้อมูลสภาพปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

1.1 สภาพปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ประชาชนอาจยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประชาชนยังมีส่วนร่วมในระดับปานกลางเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการหลัก เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐยังขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชนได้

ถูกต้อง แสดงให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่พบว่าปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชน ควรได้รับการแก้ไข และดำเนินการอย่างมีกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง ทั้งนี้ จะเป็นการช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจและรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยวรรณ คงประเสริฐ (2552) ที่กล่าวถึงประเด็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะว่าการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาเพื่อผลประโยชน์โดยรวมของคนในชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งกันนั้น ๆ จึงแสดงให้เห็นได้ว่าทุกชุมชนนั้นได้มีการพัฒนาความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ หรือมีส่วนได้ส่วนเสีย ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และที่สำคัญคือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะมีการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ดูแล รักษา ทรัพยากรป่าไม้ให้มีความสมบูรณ์ จากความร่วมมือของทุก ๆ หน่วยงาน ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้จากความเป็นมาแหล่งท่องเที่ยวที่ต่อก่อนป่าบริเวณแห่งนี้ นั้น ไม่ได้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างเช่นในปัจจุบันนี้ ซึ่งสามารถจะให้เห็นได้ว่าทุกหน่วยงาน หรือทุกภาคส่วนรวมทั้งที่สำคัญ คือ คนในชุมชนท้องถิ่นได้ให้ความร่วมมือจนทำให้ในปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมเยือนได้

1.2 แนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลางเพราะเป็นการบริหารจัดการโดยหน่วยงานภาครัฐ ประชาชนมีส่วนร่วมด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนผ่านการประชุมหมู่บ้านที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดขึ้นทุกปี และองค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม เช่น การอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การทัศนศึกษาออกสถานที่ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวคนธ์ เหลืองทองคำ และคณะ (2558) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน:กรณีศึกษาอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางคือ ด้านการติดตามประเมินผล อยู่ลำดับที่แรก รองลงมา คือ ด้านการปฏิบัติกิจกรรม ด้านการค้นคว้าปัญหา และด้านการวางแผน ประชาชนที่มีเพศ อายุระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในอำเภอปราณบุรีจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประชาชนเสนอแนะแนวทางโดยให้ประชาชนใน

ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีแนวทางฟื้นฟูอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน ให้มีคุณภาพมาตรฐานและมีความยั่งยืน

อย่างไรก็ตามสามารถทำให้ทราบได้ว่า ส่วนใหญ่คนในชุมชน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ซึ่งจากผลสรุปดังกล่าวสามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้อย่างยั่งยืนได้ และยังทำให้คนในชุมชนท้องถิ่นเข้าใจได้ดีอีกด้วย

2. ผลการประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่नाอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ สรุปได้ดังนี้

2.1 ประชาชนชุมชนบ้านหนองแม่ना อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวคนธ์ เหลืองทองคำ และคณะ (2558) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาอำเภอปรานบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางคือ ด้านการติดตามประเมินผลอยู่ลำดับที่แรก รองลงมา คือ ด้านการปฏิบัติกิจกรรม ด้านการค้นหาปัญหา และด้านการวางแผน ประชาชนที่มีเพศ อายุระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในอำเภอปรานบุรีจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประชาชนเสนอแนะแนวทางโดยให้ประชาชนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีแนวทางฟื้นฟูอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน ให้มีคุณภาพมาตรฐานและมีความยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยที่พบว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ควรส่งเสริม สนับสนุน ให้ประชาชนมีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเสนอโครงการหรือแนวทางเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน การกำหนดกฎระเบียบเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การร่วมสำรวจชุมชนเพื่อกำหนดเป็นแหล่งท่องเที่ยว และการคัดเลือกผู้นำชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชน หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบล และกรมพัฒนาชุมชน ร่วมกับชาวบ้านจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์ ร่วมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

2.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีคะแนนตามลำดับดังนี้ การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่อที่ประชุม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวคนธ์ เหลืองทองคำ และคณะ (2558) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาอำเภอปรานบุรี

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางคือ ด้านการติดตามประเมินผล อยู่ลำดับที่แรก รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติกิจกรรม ด้านการค้นหาปัญหา และด้านการวางแผน ประชาชนที่มีเพศ อายุระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในอำเภอปราณบุรีจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประชาชนเสนอแนะแนวทางโดยให้ประชาชนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีแนวทางฟื้นฟูอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน ให้มีคุณภาพมาตรฐานและมีความยั่งยืน

2.3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีคะแนนตามลำดับดังนี้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของบ้านหนองแม่เฒ่า และการมีส่วนร่วมในการป้องกันและดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรศักดิ์ วรรณบุญญา (2547) ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตบางขุนเทียน มีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ของลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพรอง และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยที่พบว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน โดยมีการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว เช่น สมาชิกบ้านพักโฮมสเตย์ให้บริการบ้านพัก คนนำทางท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชุมชน ให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับนักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐควรมีการจัดกิจกรรม/โครงการฝึกอบรมให้แก่ชาวบ้าน เช่น ฝึกอบรมภาษาอังกฤษแก่สมาชิกและชาวบ้านที่สนใจ ฝึกอบรมมัคคุเทศก์เพื่อทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และแนะนำแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยว การอบรมให้ความรู้ด้านกฎ ระเบียบ บทบาทหน้าที่ และความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เป็นประโยชน์ ยกย่องปราชญ์ชาวบ้านและส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ในชุมชน จัดกิจกรรมทัศนศึกษาดูงานจากหมู่บ้านอื่นที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน นอกจากนี้ควรปลูกฝังจิตสำนึก สร้างวินัยและความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในชุมชน และสิ่งที่สำคัญคือ การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือการดำเนินชีวิตประจำวันในเรื่องของขยะ และการทำลายสิ่งแวดล้อม

2.4 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ มีคะแนนตามลำดับดังนี้ การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรศักดิ์ วรรณบุญญา (2547) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตบางขุนเทียน มีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ของลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพรอง และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยที่พบว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน โดยมีการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว เช่น สมาชิกบ้านพักโฮมสเตย์ให้บริการบ้านพัก คมนำทางท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชุมชน ให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับนักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐควรมีการจัดกิจกรรม/โครงการฝึกอบรมให้แก่ชาวบ้าน เช่น ฝึกอบรมภาษาอังกฤษ แก่สมาชิกและชาวบ้านที่สนใจ ฝึกอบรมมัคคุเทศก์เพื่อทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และแนะนำแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยว การอบรมให้ความรู้ด้านกฎ ระเบียบ บทบาทหน้าที่ และ ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เป็นประโยชน์ ยกย่อง ประชาชนชาวบ้านและส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ในชุมชน จัดกิจกรรมทัศนศึกษา ดูงานจากหมู่บ้านอื่นที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน นอกจากนี้ควรปลูกฝังจิตสำนึก สร้างวินัยและความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในชุมชน และสิ่งที่สำคัญคือ การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน ในเรื่องของขยะ และการทำลายสิ่งแวดล้อม

2.5 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีคะแนนตามลำดับดังนี้ การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรม โครงการ งบประมาณต่าง ๆ ของหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า ว่าประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สลิษา หมัดลิ่ง (2549) พบว่า คนในชุมชนบ้านคลองสนกิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ได้กล่าวถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า ชาวบ้านคลองสนยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับมาก เพราะว่าส่วนใหญ่ทุกชุมชนมีความเข้าใจความเข้าใจอยู่ในระดับดี เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่ก็ได้มีการจัดกิจกรรมได้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรที่มีอยู่

ในท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การได้รับผลประโยชน์ที่ยั่งยืนจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงจำเป็นต้องมีชาวบ้านที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยที่พบว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามและร่วมหาแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐควรมีการเสนอผลการดำเนินงานแก่ที่ประชุมทุก 6 เดือน หรือเมื่อสิ้นสุดแผน และควรมีการติดตามการทำงานของสมาชิกชมรม รับฟังปัญหา อุปสรรค ทุก 3 – 6 เดือน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันแก้ไขปัญหา มีการทำแบบสอบถามนักท่องเที่ยวต่อความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน จัดทำกล่องรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำข้อคิดเห็นเหล่านั้นมาปรับปรุงและเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามเพศ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ศลิษา หมัดลั้ง (2549) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองสน กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราดได้กล่าวถึงประเด็น การมีส่วนร่วมของประชาชนชาวบ้านคลองสนที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์จะมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านร่วมศึกษาค้นหาปัญหา ด้านร่วมใน การวางแผน ร่วมในการดำเนินงาน และร่วมในการติดตามผล แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชน บ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามอายุ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยพบว่าช่วงอายุ 21-30 ปี มีคะแนนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ แต่ช่วงอายุ 21-30 ปี มีคะแนนความคิดเห็นการมีส่วนร่วมสูงกว่าช่วงอายุกลุ่มอื่น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ คมลักษณ์ สงทิพย์ (2557) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา ตลาดน้ำวัดตะเคียน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำวัดตะเคียน

โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านของการมีส่วนร่วม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านผลประโยชน์มากที่สุด โดยรวมอยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ด้านการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย และด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ ในด้านความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชน พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 เจ้าหน้าที่รัฐจะเป็นตัวกลางระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ โดยปฏิบัติงานมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ ส่วนผู้นำชุมชนจะเป็นผู้บริหารดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชน บ้านหนองแม่นา อำเภอลำปาง จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอลำปาง จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่าผู้มีการศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาตรี มีคะแนนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล สูงกว่าผู้มีการศึกษาค่าต่ำกว่าปริญญาตรี และงานวิจัยของ สุรศักดิ์ วรรณบุญญา (2547) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การอนุรักษ์ป่าชายเลนในเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ในเขตบางขุนเทียน มีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ของลักษณะทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชน บ้านหนองแม่นา อำเภอลำปาง จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามอาชีพ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา อำเภอลำปาง จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม ผู้มีอาชีพเกษียณ/ว่างงาน มีคะแนนการมีส่วนร่วมในทุกด้านสูงกว่า ผู้มีอาชีพทุกอาชีพทั้งหมด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจพบว่าผู้มีอาชีพธุรกิจส่วนตัวมีคะแนนการมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้มีอาชีพอื่นทุกอาชีพ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติพบว่าผู้มีอาชีพธุรกิจส่วนตัวมีคะแนนการมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้มีอาชีพอื่นทุกอาชีพ ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์พบว่าผู้มีอาชีพเกษตรกรมีคะแนนการมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้มีอาชีพอื่นทุกอาชีพ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลพบว่าผู้มีอาชีพค้าขายมีคะแนนการมีส่วนร่วมสูงกว่าผู้มีอาชีพอื่นทุกอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ คมลักษณ์ สงทิพย์ (2557) ที่ได้ศึกษาการมี

ส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทัศนศึกษา ตลาดน้ำวัดตะเคียน อำเภอ บางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลาดน้ำวัดตะเคียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านของการมีส่วนร่วม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านผลประโยชน์มากที่สุด โดยรวมอยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ด้านการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย และด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ ในด้านความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชน พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 เจ้าหน้าที่รัฐจะเป็นตัวกลางระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ โดยปฏิบัติงานมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ ส่วนผู้นำชุมชนจะเป็นผู้บริหารดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว

ทั้งนี้จึงทำให้เข้าใจได้ว่าระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งถือได้ว่าเป็นขั้นตอน หรือกระบวนการในการมีส่วนร่วมของชุมชน และมีผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน ทั้งทรัพยากรป่าไม้ และสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้คงความสมบูรณ์ไว้ เพื่อที่จะสามารถรักษาวิถีชีวิตของคนในชุมชน และระบบนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะเลือกมาท่องเที่ยวได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.3.1 จากผลการศึกษา พบว่า ประชาชนชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาแก้ว จังหวัด เพชรบูรณ์ มีส่วนร่วมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจะเห็นได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่ง ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญต่อบทบาทของคนในชุมชนในการวิเคราะห์ปัญหา มีส่วนร่วมในการพัฒนา จนเกิดการแบ่งปันผลประโยชน์และกระจายรายได้ พร้อมทั้งการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล จึงจำเป็นต้องนำข้อมูลผลการศึกษาในครั้งนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะการส่งเสริมศักยภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละด้านดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ควรส่งเสริม สนับสนุน ให้ประชาชนมีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการ

เสนอโครงการหรือแนวทางเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน การกำหนดกฎระเบียบเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การร่วมสำรวจชุมชนเพื่อกำหนดเป็นแหล่งท่องเที่ยว และการคัดเลือกผู้นำชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชน หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบล และกรมพัฒนาชุมชน ร่วมกับชาวบ้านจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์ ร่วมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน โดยมีการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกชมรมการท่องเที่ยว เช่น สมาชิกบ้านพักโฮมสเตย์ให้บริการบ้านพัก คมนำทางท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ของชุมชน ให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสพการณ์กับนักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐควรมีการจัดกิจกรรม/โครงการฝึกอบรมให้แก่ชาวบ้าน เช่น ฝึกอบรมภาษาอังกฤษแก่สมาชิกและชาวบ้านที่สนใจ ฝึกอบรมมัคคุเทศก์เพื่อทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และแนะนำแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้แก่ นักท่องเที่ยว การอบรมให้ความรู้ด้านกฎ ระเบียบ บทบาทหน้าที่ และความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เป็นประโยชน์ ยกย่องปราชญ์ชาวบ้านและ ส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ในชุมชน จัดกิจกรรมทัศนศึกษาดูงานจากหมู่บ้านอื่น ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน นอกจากนี้ควรปลูกฝังจิตสำนึก สร้างวินัยและความรับผิดชอบให้เกิดมากขึ้นในชุมชน และสิ่งที่สำคัญคือ การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อป้องกัน และลดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือการดำเนินชีวิตประจำวันในเรื่องของขยะ และการทำลายสิ่งแวดล้อม

3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ได้แก่ การสร้างอาชีพและรายได้จากการท่องเที่ยว ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพสามารถรองรับนักท่องเที่ยวและรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมพัฒนาชุมชน หรือ องค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีการพัฒนาความรู้ ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน พัฒนาทักษะการติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยว การประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกในการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชน สร้างเครือข่ายเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและส่งเสริมการกระจายรายได้ร่วมกัน คำนึงถึงผลประโยชน์ในระยะยาวเป็นหลัก นอกจากนี้ การจัดสรรผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวต้องมีความชัดเจน มีการจัดทำสถิตินักท่องเที่ยวและระบบบัญชีรับ-จ่าย รายได้ของชมรมการท่องเที่ยวในส่วนต่าง ๆ ให้เป็นระบบมากขึ้น เช่น การบันทึกสถิติข้อมูลนักท่องเที่ยวและระบบบัญชีในคอมพิวเตอร์ เพื่อความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูลและค้นหาข้อมูล ชาวบ้านในชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับผลประโยชน์หรือตรวจสอบผลประโยชน์เพื่อการพัฒนาชุมชนได้

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามและร่วมหาแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐควรมีการเสนอผลการดำเนินงานแก่ที่ประชุมทุก 6 เดือน หรือเมื่อสิ้นสุดแผน และควรมีการติดตามการทำงานของสมาชิกชมรม รับฟังปัญหา อุปสรรค ทุก 3 – 6 เดือน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันแก้ไขปัญหา มีการทำแบบสอบถามนักท่องเที่ยวต่อความพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน จัดทำกล่องรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำข้อคิดเห็นเหล่านั้นมาปรับปรุงและเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

5.3.2 จากผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชน ตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ไม่มีผลต่อความคิดเห็นการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับประชาชนทุกคน โดยเท่าเทียมกัน เพราะความแตกต่างทางด้านประชากรศาสตร์ไม่ได้เป็นสิ่งแบ่งแยกให้คนมีศักยภาพแตกต่างกัน แต่เมื่อมองในประเด็นย่อยของลักษณะทางประชากรศาสตร์ ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ปัจจัยด้านเพศ จากผลการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยพบว่าเพศชายมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนหนองแม่เฒ่ามากกว่าเพศหญิง อาจเป็นเพราะเพศชายมีบทบาท ประสบการณ์ และกล้าคิดกล้าแสดงออกมากกว่าเพศหญิง จึงทำให้เพศชายมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมากกว่าเพศหญิง ดังนั้น ชุมชนควรส่งเสริมภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมกับชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้หญิงในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น โดยการฝึกอบรมให้ความรู้ภาวะผู้นำตามธรรมชาติให้แก่ประชาชน การส่งเสริมปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน เพื่อส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น

2) ปัจจัยด้านอายุ จากผลการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยพบว่า กลุ่มอายุ 21-30 ปี มีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวชุมชนหนองแม่เฒ่ามากที่สุด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริม สนับสนุน กลุ่มอายุช่วงวัยดังกล่าวในการมีส่วนร่วมการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การฝึกอบรมให้เป็นวิทยากรให้ความรู้ตามแหล่งท่องเที่ยว การดูแลจุดบริการนักท่องเที่ยว การร่วมคิด วางแผน จัดกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ในชุมชน การฝึกอบรมทักษะการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว สร้างผู้นำชุมชนยุคใหม่ “Smart Leader” โดยส่งเสริมกลุ่มอายุ 21 - 30ปี ให้เป็นผู้นำชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว กล้าคิด กล้าลงมือทำ เป็นต้น

3) ปัจจัยด้านระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยพบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาโทมีส่วนร่วมมากที่สุด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้บุคคลกลุ่มนี้เป็นผู้ดำเนินการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการต่าง ๆ รวมถึงการสร้างบุคคลให้เป็นปราชญ์ของชุมชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ บทเรียน และประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวให้กับเครือข่ายชุมชนต่าง ๆ และผลักดันให้เกิดเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวใหม่ ๆ

4) ปัจจัยด้านอาชีพ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เฒ่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน โดยพบว่า ประชาชนที่เกษียณอายุหรือว่างงานจะมีส่วนร่วมมากที่สุด ดังนั้น หน่วยงานและชุมชนควรมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตามศักยภาพและความถนัดของบุคคลให้กับกลุ่มอาชีพเหล่านี้ เนื่องจากมีเวลาเต็มที่ไม่ต้องกังวลกับงานประจำ เช่น เป็นผู้จัดจุดขายของที่ระลึก จัดการเกี่ยวกับการจองโฮมสเตย์โดยแบ่งสัดส่วนให้เท่าเทียมกัน จัดหาจิตอาสาเป็นวิทยากรแนะนำแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ควรมีผู้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีความอยู่ดี กินดี สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในชุมชนหนองแม่เฒ่า และสามารถขยายผลไปสู่หมู่บ้านอื่น ๆ ในพื้นที่ได้

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเรื่องการสร้างเศรษฐกิจที่เข้มแข็งในชุมชนและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการสร้างความยั่งยืนในพื้นที่ เนื่องจากงานวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาศักยภาพของพื้นที่ด้านการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นหลัก เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยด้านอื่น ๆ ต่อไป

2. ควรมีการวิจัยในเชิงเปรียบเทียบศักยภาพการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนอื่น ๆ เพื่อจะให้เห็นความแตกต่างของผลสำเร็จและพัฒนาการของกลุ่มได้อย่างชัดเจน

3. ควรจะมีการศึกษาวิจัยในเรื่องของผู้ประกอบการที่ทำธุรกิจโฮมสเตย์ว่า มีการดำเนินงานอย่างไร มีปัญหาหรือมีอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจอย่างไรบ้าง หรือการทำแผนธุรกิจเพื่อให้ทราบต้นทุน ค่าใช้จ่าย และจุดคุ้มทุน เพื่อเป็นช่องทางและแนวทางในการทำธุรกิจในอนาคต

4. ควรมีการศึกษาถึงแนวทางในการจัดการผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อกำหนดมาตรการการแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กัญญาวิณี ลำสัน, อุทิศ กุฎอินทร์ และดรรรชนี เอมพันธุ์. (2556). การประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ป่าแม่ น้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารวนศาสตร์ ปีที่ 32 ฉบับพิเศษ (2556)*, น. 227-237.
- กัลยา สว่างคง. (2558). การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยว ตรีศึกษา แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกในจังหวัดสระบุรี. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ 9(1)*, เดือน มกราคม – เมษายน 2559.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก
- จิตติมา ดำรงวัฒนะ และคณะ. (2561). การประเมินศักยภาพความพร้อมรองรับการท่องเที่ยว โดยชุมชนด้านการเรียนรู้ ตรีศึกษา : ผู้นำชุมชน อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์, 5(1)*. (มกราคม – มิถุนายน 2561).
- ณัชชา ปิยะวุฒิสกุล. (2556). การประเมินศักยภาพของที่อยู่อาศัยเพื่อการพัฒนาเป็น โฮมสเตย์ ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตรีศึกษา พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมู่ที่ 3 ตำบลคลองเขื่อน อำเภอกองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนพล จันทร์เรืองฤทธิ์. (2561). *แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตรีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ชนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ, ทรงวิทย์ เจริญกิจชนลาภ และ ชารณี นวสันธิ. (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 5(2)*. กรกฎาคม – ธันวาคม 2560.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ. (2549). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ.

- นำขวัญ วงศ์ประทุม, มุกดา นัยวัฒน์, ขวัญฤทัย ครองยุติ, ดวงศิริ ภูมิวิษณุเวช, พรรณิภา ชาวคำ และ
บวรพจน์ หิรัณยรัศมีกุล. (2561). การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่บ้านนาวิ จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 12(2).
พฤษภาคม - สิงหาคม 2561.
- นุชประวีณ์ ลิขิตสรณ์. (2562). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตร. *วารสารการบริการและ
การท่องเที่ยวไทย*, 14(1). (มกราคม – มิถุนายน 2562).
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ไบเฟิร์น วงษ์บัวงาม และ मुखสุดา พูลสวัสดิ์. (2556). *การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
โครงการที่ได้รับรางวัลจากการประกวดผลงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภาค
การเกษตรในเขตกรุงเทพและปริมณฑล*. งานวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
พระนคร.
- ปทุมพร แก้วคำ, นำขวัญ วงศ์ประทุม, มุกดา นัยวัฒน์, อุทุมพร การเก็บ, ศิรินพรรณ ชุ่มอินทจักร
และ บวรพจน์ หิรัณยรัศมีกุล. (2561). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านฮ่องแฮ่.
วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 12(2). พฤษภาคม - สิงหาคม 2561.
- พยอม ธรรมบุตร. (2549). *เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*.
กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. (2527). *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา
ปัจจุบันของประเทศไทย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ:
ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.
- ภิญโญ ภูศรี. (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อการจะเข้ามีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาอาชีพในโรงเรียน
มัธยมศึกษาในทัศนะของกรรมการบริหาร สมาคมผู้ประกอบการและครู*. กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วณิชยา วิบูลย์ศิลป์, มุฮัมหมัดอิลยาส หนุ้าปริง, ปรัชญา ชูมนาสี และสุชาติ ศรียารัตน. (2560).
*การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติหมู่บ้านคีรีวง ตำบลกำ
โลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช*. การค้นคว้าอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิภา ศรีระทุ. (2551). *ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์*.
สารนิพนธ์ วท.ม. (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. (2550). *ศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*.
- ศิริจรรยา ประพุดติกิจ. (2553). *การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธนาคารออมสิน. (2561). *ประมาณการเศรษฐกิจไทยปี 2561*. สืบค้น 24 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://www.gsb.or.th/getattachment>
- สมัย ชันเงิน, เดชา เขียวลา, สืบ เวชมะ โน, สำรวย บำรุงฤทธิ์ และ ผล ปาณิม. (2555). *แนวทางการลดผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านหนองแม่นาคำบลหนองแม่นา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์*. รายงานการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุมาลี นันทศิริพล. (2560). *ศักยภาพการจัดการบริการผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*, 12(1). มกราคม – มิถุนายน 2560.
- เสาวคนธ์ เหลืองทองคำ และเสรี วงษ์มณฑา. (2558). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาอำเภอปรางบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. *วารสารวิชาการบัณฑิต วิทยาลัยสวนดุสิต*, 11(1). น. 19-29.
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแม่นา. (2560). *แผนพัฒนาสามปี*. สืบค้น 15 มกราคม 2563, จาก www.nongmaena.go.th.

ภาษาต่างประเทศ

- Cooper, Chris et al. (2005). *Tourism Principles and Practice*, 4th edition, Prentice-Hall, Essex.
- Cohen , J. M., & Uphoff, N. T. (1981). *Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. Ithaca, NY: Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University
- McIntosh R.W. ;Charles Goeldner. (1986). *Tourism Principles, Practices, Philosophers*. New York : John Willey & Son.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Swarbrooke, J. & Horner, S. H. (1999). *Consumer Behavior in Tourism*. Oxford: Butterworth Heinemann.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการศึกษาคั่นคว่ำอิสระ
เรื่อง การประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เนา
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

คำชี้แจง

กรุณาตอบแบบสอบถามตามสภาพความเป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด คำตอบของท่านทุกคำตอบผู้ศึกษาคั่นคว่ำจะเก็บไว้เป็นความลับ และการนำเสนอข้อมูลจะทำในลักษณะผลรวมทั้งหมด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรต่อไป แบบสอบถามทั้งหมดมี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เนา
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ผู้ศึกษาคั่นคว่ำขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

ไปรยาพัสดร์ ศรีจิริยา

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานะภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง หน้าคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

ต่ำกว่า 20 ปี

อายุ 20 - 30 ปี

อายุ 31 - 40 ปี

อายุ 41 - 50 ปี

อายุ 51 - 60 ปี

อายุ 61 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี

ปริญญาตรี

ปริญญาโท

ปริญญาเอก

อื่น ๆ (ระบุ).....

ข้อที่	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
13	ท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณบ้านหนองแม่นา					
14	ท่านมีส่วนร่วมในการป้องกันและดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน					
15	ท่านมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความไม่ปลอดภัยในชุมชน					
16	ท่านมีส่วนร่วมในการเป็นกรรมการในการพิจารณาโครงการ งบประมาณ หรือการติดตามผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชน					
ด้านผลประโยชน์						
17	ท่านมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่บ้านหนองแม่นา					
18	ท่านมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน					
19	ท่านมีส่วนร่วมในการเข้าไปจำหน่ายสินค้าหรือของที่ระลึกของชุมชน					
20	ท่านมีส่วนร่วมในการเข้ารับการศึกษาอบรมเกี่ยวกับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว					
21	ท่านมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของชุมชนในการจัดทำแผน/โครงการ ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน					
ด้านการประเมินผล						
22	ท่านมีส่วนร่วมในการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนในท้องถิ่นในเรื่องของการท่องเที่ยว และผลกระทบที่เกิดขึ้น					
23	ท่านเคยมีส่วนร่วมการเข้าเป็นสมาชิกที่เกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับ ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน					
24	ท่านเคยมีส่วนร่วมในการติดตามการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว					

ข้อที่	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
25	ท่านมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรม โครงการ งบประมาณต่าง ๆ ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่นา ว่าประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด					
26	ท่านมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการ/คณะทำงาน ด้านการท่องเที่ยวของชุมชน					

27. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข.
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกการศึกษาค้นคว้าอิสระ
เรื่อง การประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เนา
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้เพื่อสัมภาษณ์ตัวแทนจากกลุ่มสาขาวิชาชีพต่าง ๆ ในชุมชนบ้านหนองแม่เนา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
2. ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เพื่อนำไปศึกษาเกี่ยวกับการประเมินการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เนา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
3. ผู้วิจัย เป็นผู้ทำการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียง หรือ จดบันทึก
4. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบให้ตอบบรรยายตามความคิดเห็น มี 3 ตอน ดังนี้
 ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
 ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่เนา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
 ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยว

แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ – สกุล.....
2. อายุ.....
3. ตำแหน่งปัจจุบัน.....
4. หน้าที่ความรับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองแม่เนา อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.....
 .....

**ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองแม่ना
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์**

1. ท่านมีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างไร

.....
 .....
 .....

2. บทบาทของท่าน ในการส่งเสริม สนับสนุน ด้านการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชน
4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วม
ในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

.....
 .....
 .....

3. ผลสำเร็จด้านการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผ่านมา
เป็นไปในทิศทางใด อย่างไร

.....
 .....
 .....

4. ปัญหา-อุปสรรค ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชนด้านการท่องเที่ยวมีหรือไม่
เป็นอย่างไร และมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

.....
 .....
 .....

5. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตามความคิดของท่านควรเป็นรูปแบบ
ใด และในอนาคตทิศทางจะเป็นอย่างไร

.....
 .....
 .....

6. หากท่านประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในปัจจุบัน
ท่านคิดว่าอยู่ในระดับใด และควรพัฒนาด้านใดบ้าง อย่างไร

.....
 .....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยว

.....
.....
.....

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เวลา.....ถึง.....

ประวัติผู้เขียน**ชื่อ-นามสกุล**

นางสาวไปรยาพัสดร์ ศรีจรรยา

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2550 ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

คณะบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการ

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ผู้ช่วยวิศวกรอิสระ บริหารธุรกิจส่วนตัว

